

Pedagogische Visie & Beleid
Voor Kleinschalige Kinderopvang Organisaties die
samenwerken met Casa4

Inhoud

Voorwoord.....	3
Wet Kinderopvang.....	4
Pedagogische Visie	6
* Basisvertrouwen	8
* Volledig mens mogen zijn.....	8
Emotionele Veiligheid	9
1.1 Inleiding	9
1.2 Relatie pedagogisch medewerker-kind.....	10
1.3 Veilige gehechtheid en basisvertrouwen	10
1.4 Liefdevol volgend begeleiden.....	11
1.5 Daadwerkelijk contact/communicatie-principes	12
1.6 BSO-kinderen	13
1.7 Verzorging, verschoning en veiligheid.....	13
1.8 Verzorging en veiligheid bij BSO-kinderen	13
1.9 Gevoelens en emoties bij kinderen.....	14
1.10 Onacceptabel gedrag bij BSO-kinderen	15
1.11 Hoe om te gaan met emoties.....	15
1.12 Emotionele veiligheid.....	16
De ontwikkeling van de persoonlijke competentie.....	18
2.1 Inleiding	18
2.2 Het volgen van de ontwikkeling en het welbevinden van kinderen	18
2.2.1 Wat houdt het kind-volgsysteem in?	19
2.3 Ontwikkelen door spel	19
2.4 Uitgangspunten	20
2.5 Kenmerken van spel.....	20
2.6 Wat bieden we aan?	21
2.7 Aandacht voor speelgoed	22
2.8 Radio, muziek, televisie en computer.....	23
2.9 Respect voor de natuur.....	23
2.10 Persoonlijke competentie.....	23
De ontwikkeling van de sociale competentie.....	25
3.1 Inleiding	25
3.2 Vaste leeftijdgenootjes	25
3.3 Ruimte.....	26
3.4 Meerdere spelruimtes	27
3.5 Inrichting van spelruimtes	27
3.6 Sociale competentie	28
Eigen maken van waarden en normen.....	29
4.1 Inleiding	29
4.2 Intake en de dagelijkse mondelinge communicatie.....	29
4.3 Waarden en normen van de opvang	30
4.4 Eigen maken van waarden en normen.....	30
Dagelijks werkplan*.....	32
5.1 Dagelijkse structuur	32
5.2 Werkverdeling vooraf aan de komst van de kinderen	32
5.4 Dagprogramma BSO Bijls Buiten.....	33
5.5 Agrarische elementen.....	34
6. Bijlage Locatie Kenmerken van BSO Bijls Buiten.....	35

Voorwoord

Pedagogisch medewerker op een kinderdagverblijf of een buitenschoolse opvang is een boeiend en verantwoordelijk beroep. Er wordt een bewuste professionele pedagogische relatie aangegaan tussen pedagogisch medewerker en kind. Om dit te kunnen doen moet het duidelijk zijn waar deze bewuste professionele pedagogische relatie op gebaseerd is, wat de uitgangspunten zijn en hoe dit in de praktijk tot uiting wordt gebracht.

BSO Bijls Buiten heeft gekozen voor een samenwerking met Casa4 Ondernemen in Kinderopvang (Organisatie en Advies Bureau in de Kinderopvang). In dit document staat de pedagogische visie, uitgangspunten en werkwijze beschreven. Naast dit document wordt er gewerkt met aanvullende processen, werkinstructies en formulieren, zoals in het proces Kinderopvang en proces Pedagogiek te lezen is. In deze processen wordt verwezen naar de verschillende contact momenten met de ouders zoals bij bijzondere situaties en of ontwikkelingshulpvragen. De formulieren en werkinstructies die hierbij gebruikt kunnen worden zijn de leidraad, hiermee ondersteunt dit beleid de kinderopvangorganisaties. Iedere organisatie beschrijft zijn eigenheid en onderscheidend vermogen in de bijlage "Locatie Kenmerken".

De rode draad door het pedagogisch beleid is dat we kinderen liefdevol begeleiden in hun ontwikkeling en hen in de gelegenheid willen stellen zich in hun eigen tempo te ontwikkelen. Dit vraagt van ons dat wij ieder kind bewust volgen en kijken hoe we ervaringen kunnen aanbieden die passen bij de ontwikkeling van dat kind. We doen dit vanuit een respectvolle, ruimtelijke (in fysieke en psychische zin), individuele en liefdevolle benadering. Deze vier aspecten (Respect, Ruimte, Individueel en Neutraal (zonder oordeel), afgekort de RRIN) kunnen gezien worden als de pijlers van onze pedagogische visie. In dit beleid worden deze visie en de pijlers (RRIN) verder uitgewerkt.

Tenslotte, de Wet Kinderopvang en de bijbehorende beleidsregels o.a. vanuit het IKK (Integraal Kwaliteit Kader) stellen eisen aan een pedagogisch beleid. Deze eisen en het toetsingskader van de GGD zijn opgenomen in het pedagogisch beleid.

Wij wensen iedereen veel plezier en vertrouwen in het werken volgens de RRIN-visie!

Namens

BSO Bijls Buiten
Niels en Karin Bijl

In samenwerking met,

Casa4 Ondernemen in Kinderopvang
Hedy van Kappel

NB. Deze visie is ontwikkeld in samenwerking met Catherine Delsing, Ortho pedagoog

Wet Kinderopvang

De Wet Kinderopvang met de bijbehorende beleidsregels kwaliteit kinderopvang van kracht. Hierin worden een aantal voorwaarden gesteld m.b.t. het pedagogisch beleid. Dit betreft het volgende:

Het pedagogisch beleidsplan bevat in duidelijke en observeerbare termen een beschrijving van de wijze waarop emotionele veiligheid van kinderen wordt gewaarborgd, de mogelijkheden voor kinderen komen tot de ontwikkeling van hun persoonlijke en sociale competentie en de wijze waarop de overdracht van normen en waarden aan kinderen plaatsvindt.

In de hoofdstukken 1,2,3 en 4 worden bovengenoemde elementen beschreven.

Het beleidsplan bevat in duidelijke en observeerbare termen tenminste een beschrijving van de werkwijze, maximale omvang en leeftijdsopbouw van de basisgroepen in de BSO. De spelactiviteiten die kinderen buiten de basisgroep kunnen verrichten.

Bij BSO Bijls Buiten worden maximaal 20 kinderen per dag opgevangen in de leeftijd van 4-12 jaar.

Stabiliteit

BSO Bijls Buiten werkt met vaste gezichten op de groep. De kinderen kennen alle medewerkers en vice versa. Door elk individu te accepteren (er mogen zijn) en duidelijke afspraken met elkaar te maken, wordt het gevoel van veiligheid bevorderd. Veiligheid is een belangrijke basis voor de ontwikkeling op persoonlijk en sociaal gebied.

Er is bewust gekozen voor structuur in aanwezigheid van de pedagogisch medewerker volgens een vast rooster. Vaste gezichten (medewerkers) op de groep ter bevordering van emotionele veiligheid waarbij het kind en zijn/haar besteding van de vrije tijd centraal staat.

Mentorschap

Daarnaast is er het zogenaamde mentorschap. Het mentorschap geeft intensieve betrokkenheid bij het kind en de ouders. Voorwaarde voor het mentorschap is dat de mentor het kind ook echt kent. De mentor is de contactpersoon voor ouders als het gaat om het kindvolgende aspect. De mentor heeft een observerende en signalerende functie, deze mentor voert de gesprekken vanuit een hulpvraag/bijzondere ontwikkeling met de ouders. Ouders worden bij aanvang van de opvang in contact gebracht met de mentor (pedagogisch medewerker/ondernemster) van hun kind.

De (pedagogisch) medewerkers beschikken over de juiste diploma's, VOG en opleiding volgens de wet en regelgeving. Alle medewerkers hebben een geldig EHBO certificaat of volgen een cursus om een geldig kinder EHBO-certificaat te behalen. Wanneer er stagiaires worden begeleid in de organisatie worden deze gekoppeld aan een "vaste stagebegeleider", de stagiaire wordt altijd boventallig ingezet.

De beleidsregel kwaliteit kinderopvang geeft aan dat een basisgroep BSO bestaat uit ten hoogste twintig kinderen van 4-12/13 jaar en ten hoogste dertig kinderen in de leeftijd van 8 tot en met 12/13 jaar. Er is minimaal één beroepskracht per 10 kinderen. Wij hebben de voorkeur voor 1 basisgroep van 20 kinderen met 2 beroepskrachten.

Een pedagogisch beleidsplan bevat in duidelijke en observeerbare termen tenminste een beschrijving van de wijze waarop beroepskrachten bij hun werkzaamheden worden ondersteund door andere volwassenen.

De mogelijkheid bestaat dat er wordt gewerkt met een gastvrouw/vrijwillig(st)er die in de keuken aanwezig is. Zij kan de pedagogische medewerkers ondersteunen bij het eetmoment of ander activiteiten. Voor deze volwassene is er altijd een VOG aanwezig op locatie die niet ouder is dan 2 jaar. Deze volwassene wordt altijd boventallig ingezet.

Een pedagogisch beleidsplan bevat in duidelijke en observeerbare termen de beschrijving van de wijze waarop beroepskrachten worden gecoached/ begeleid en training ontvangen.

De pedagogische medewerkers ontvangen dagelijks coaching, werkbegeleiding als deskundigheidsbevordering. Daarnaast worden zij door middel van pedagogische training in de visie minimaal 2 dagdelen per jaar ondersteund bij hun vragen uit de dagelijkse praktijk. De dagelijkse werkbegeleiding wordt in de toekomst geboden door een hbo opgeleide “pedagogische beleidsmedewerker” dit kan in de praktijk de ondernemer, leidinggevende of een coach vanuit Casa4 zijn die wanneer gewenst ook bereikbaar is voor de dagelijkse (hulp)vragen. Tevens is er vanuit Casa4 een pedagogische helpdesk.

Besprek cultuur in de organisatie

Leren: wij (willen) leren van elkaar, over hoe denkt en doet en over contact. Wij willen elkaar beter maken. In een positieve sfeer kunnen wij elkaar kritiek geven, zonder dat de aangesprokene zich direct aangevallen voelt.

Wij benaderen nieuwe ideeën van elkaar altijd positief. Luisteren is een kwaliteit.

Wij zijn daarbij;

- * open en eerlijk
- * pro-actief
- * geïnteresseerd in kinderen en ouders
- * geïnteresseerd in elkaar
- * gericht op de dienstverlening
- * praktisch

Pedagogische Visie

Bij het tot stand komen van onze pedagogische visie hebben wij gebruik gemaakt van gedachtegoed van meerdere filosofen en pedagogen zoals Malaguzzi, Korczak, Solter, Pikler, Gordon en Riksen-Walraven. Zij kunnen gezien worden als pedagogische inspiratiebronnen. Deze pedagogische visie & beleid is ontwikkeld in samenwerking met Catherine Delsing, Orthopedagoog waar Casa4 mee samenwerkt. Ook haar gedachtegoed kan gezien worden als inspiratiebron. Casa4 en Catherine Delsing bieden de ondernemers en medewerkers training in de pedagogische visie.

Vanuit de bovengenoemde inspiratiebronnen is de volgende pedagogische visie ontstaan:

Het bewust contact maken met en professioneel gericht zijn op het kind, de ouder, de medewerker (het individu). Neutraal en gericht op alle aspecten van de ontwikkeling. Deze evenwichtige liefdevolle benadering draagt bij aan het bevorderen van het basisvertrouwen. Wanneer kinderen geboren worden gaan we uit van een *basisvertrouwen van 70%, de resterende 30% volgt tijdens de ontwikkeling en de groei na de geboorte.

Deze pedagogische visie sluit goed aan bij een ieder die het belangrijk vindt dat kinderen zich ontwikkelen tot mensen met liefde voor en in verbinding met zichzelf, met de anderen, met de natuur in een multiculturele samenleving. Het pedagogisch handelen is gebaseerd op het volledig mens mogen zijn*.

Wij willen kinderen in de gelegenheid stellen zich in hun eigen tempo te ontwikkelen. Dit doen we door de ontwikkeling en belevingswereld van het kind te volgen en hierop aan te sluiten door het aanbieden van ervaringen die bij het kind passen en het kind verrijken. Hierbij wordt het kind **Respectvol**, **Ruimtelijk**, **Individueel** en **Neutraal**, zonder oordeel, liefdevol benaderd (benadering volgens de RRIN).

De *pedagogische visie* van Casa4 berust op vier pijlers (de RRIN):

*Een **Respectvolle** benadering naar elkaar.*

We benaderen kinderen respectvol vanuit de belevingswereld van het kind. Wij hebben oog voor de eigenheid en individualiteit van het kind. Naast individueel contact begeleiden we het kind in de omgang met volwassenen en andere kinderen. Wij noemen dit het *actief volgend begeleiden in dialoog*: we leren kinderen zelf te leren. We willen oog hebben voor detail, respect voor elkaar en de dingen om ons heen en voor de natuur.

*Een **Ruimtelijke** benadering in fysieke en psychische zin.*

We gaan er van uit dat iedereen door ruimte om zich heen zich kan ontwikkelen. Daarom bieden we verschillende ingerichte ruimten waar diverse activiteiten gedaan kunnen worden. Wij geven kinderen de mogelijkheid zich breed te ontwikkelen. We zorgen voor ruimte, voor creatieve experimenten en het opdoen van nieuwe ervaringen. Nieuwe ervaringen die aansluiten bij de ontwikkelingen van het kind.

*Een **Individuele** benadering.*

Ieder mens is uniek. We luisteren echt naar elkaar, we nemen elkaar serieus en we gaan in op een vraag. We geven kinderen de mogelijkheid vaardigheden te ontwikkelen en ervaringen op te doen die aansluiten bij hun eigen belangstelling.

Een Neutrale benadering.

Een neutraal (zonder oordeel) benadering is de basis van de hele ontwikkeling. Daarom vinden we het belangrijk om te signaleren en op te merken: wat vraagt dit kind van mij als opvoeder; hoe kan ik hier op een liefdevolle doch neutrale manier mee omgaan. We gaan daarbij uiteraard ook uit van een oordeelloze houding tegenover onze veelkleurige samenleving. Wij bieden de kinderen emotionele veiligheid, vertrouwen en ruimte. Hierdoor krijgen de kinderen de mogelijkheid, en worden ze gestimuleerd te groeien naar zelfstandigheid (autonomie) en sociale verantwoordelijkheid. Tevens leren ze hiermee respect te hebben voor zichzelf, elkaar en de omgeving.

De vier pijlers vragen een actieve liefdevolle houding van pedagogische medewerkers naar kinderen. De relatie tussen pedagogisch medewerker en kind kent een aantal regels die als basis gehanteerd worden. Deze vuistregels zijn de vertaling van de hieronder beschreven uitgangspunten in de houding en omgang met kinderen. Het kind krijgt onvoorwaardelijk steun en vertrouwen van de pedagogisch medewerkers die voor het kind zorgt.

Dat betekent:

- Dat we elk kind onvoorwaardelijk en liefdevol accepteren zoals het is,
- Dat we vanuit deze acceptatie bewust kijken naar het kind met de vraag: wat kan ik als pedagogisch medewerker dit kind aanbieden zodat het zich verder kan ontwikkelen,
- Dat we ingaan op vragen/signalen van kinderen (onaangepast gedrag zien wij als signaal) en daarmee het kind serieus nemen,
- Dat een kind altijd de gelegenheid krijgt om terug te vallen op een volwassene (er is altijd nabijheid van een volwassene bij een kind),
- Dat een kind nooit geïsoleerd mag worden,
- Dat niets als dwangmiddel gebruikt mag worden,
- Dat een kind niet door een ander kind (of een groep kinderen) gepest of gekleineerd wordt.

Wij vragen van pedagogische medewerkers een actieve instelling om deze regels na te leven volgens onderstaande uitgangspunten.

Bewust contact maken met de ander

Bewust (kinderen) zien en gezien worden

Bewust horen en gehoord worden

Bewust volgen en gevolgd worden

Bewust stimuleren en gestimuleerd worden

Bewust begrenzen en begrensd worden

Bewust respecteren en gerespecteerd worden

Bewust accepteren en geaccepteerd worden

Bewust erkennen en erkend worden

Bewust veiligheid en geborgenheid bieden, zich veilig en geborgen voelen

*** Basisvertrouwen**

We gaan bij het basisvertrouwen uit van de 7 levensbehoeften van de mens, deze zijn;

Bij volwassenen

Emotionele binding

Waardering

Veiligheid

Fysiologische behoefte

Kerntransformatie

Kennis

Zelfontplooiing

Bij kinderen

Liefde

Trots

Veiligheid

Mijn lijf

Ik ben mezelf

Ik weet

Ik groei

Het is noodzakelijk dat kinderen erop kunnen vertrouwen dat hun ouders beschikbaar zijn als ze hulp nodig hebben. En nog belangrijker hierbij is dat ouders de juiste signalen afgeven naar hun kind(eren). Denk daarbij aan:

*ik ben er voor je vanuit onvoorwaardelijke liefde

*ik zie je

*ik doe wat ik zeg

*ik bied veiligheid en begrenzing

Optimale zorgeloze ontwikkeling

Zijn de levensbehoeftes in balans, dan heeft het kind een stevig basisvertrouwen. We praten veel met de kinderen, we benoemen wat we doen en we leggen alles wat we doen uit. Dit bevordert een optimale zorgeloze ontwikkeling. Juist ook aan de baby's, die afhankelijk zijn van de emotionele veiligheid die wij bieden. Ieder kind wordt bewust gezien en gewaardeerd. We kijken en handelen liefdevol, zonder oordeel. We volgen de behoeftes van ieder kind. Hierdoor wordt hun basisvertrouwen ontwikkelt en versterkt. Ieder kind kan en mag zijn wie hij of zij is.

*** Volledig mens mogen zijn**

Wanneer de mens de mogelijkheid heeft tot individuele groei en ontwikkeling zal de kwaliteit en de kracht van deze persoon optimaal tot uiting kunnen komen in een groep. Dit is een waardevolle aanvulling op sociaal gebied. Het individu is krachtig en dus samen sterk. Het ontwikkelen en bevorderen van de persoonlijke en sociale competentie.

In de hierboven genoemde uitgangspunten zijn de elementen op het gebied van de natuurbeleving en omgang met dieren ingebed en dus absoluut onmisbaar voor de optimale ontwikkeling van kinderen.

Emotionele Veiligheid

1.1 Inleiding

Zoals in het Voorwoord beschreven, willen wij kinderen in de gelegenheid stellen zich in hun eigen tempo te ontwikkelen. Dit doen we door de ontwikkeling en belevingswereld van het kind te volgen en hierop aan te sluiten door het aanbieden van ervaringen die bij het kind passen en het kind verrijken. Hierbij wordt het kind **Respectvol**, **Ruimtelijk**, **Individueel**, **Neutraal** (zonder oordeel) en liefdevol benaderd.

Welke voorwaarden moeten er gesteld worden om het kind de gelegenheid te geven zich te kunnen ontwikkelen? En op welke ontwikkelingsgebieden richten wij ons?

De belangrijkste voorwaarde voor kinderen om zich optimaal te kunnen ontwikkelen is het bieden van emotionele veiligheid. Als aan deze voorwaarde voldaan is, biedt de kinderopvang ontplooiingsmogelijkheden aan kinderen door de contactmogelijkheden in groepsverband en spel. Hiermee wordt hun sociale ontwikkeling en persoonlijke ontwikkeling bevorderd. Tevens biedt de kinderopvang de gelegenheid om kennis te maken met bredere waarden en normen.

In dit hoofdstuk wordt de belangrijkste voorwaarde, emotionele veiligheid, uitgewerkt. De volgende hoofdstukken richten zich op de persoonlijke en sociale ontwikkeling en het omgaan met waarden en normen.

Uit onderzoek (o.a. van M. Riksen-Walraven) * is gebleken dat alleen vanuit een emotioneel veilige situatie een kind optimaal tot ontplooiing komt. Van daaruit richten kinderen zich optimaal op interacties met leeftijdsgenootjes (waarmee ze naast hun persoonlijke ook hun sociale competentie ontwikkelen) en de ruimte, inrichting en materialen (waarmee ze hun persoonlijke competentie ontwikkelen).

Een emotioneel veilige situatie kan geboden worden door een goede interactie tussen pedagogisch medewerker en kind (een sensitieve (invoelende) medewerker die ingaat op de behoefte van het kind), een goede omgang met (bekende) leeftijdsgenootjes en een omgeving die goed en veilig aanvoelt.

De empathische liefdevolle pedagogisch medewerker is van groot belang. Door hun grotere sociale en cognitieve (verstandelijk) vermogen zijn de pedagogische medewerkers in staat een kind goed te begeleiden en hun het gevoel van emotionele veiligheid te geven.

Daarnaast komt de omgang met leeftijdsgenootjes. Door regelmatige interacties met dezelfde kinderen kan een kind neutrale relaties met leeftijdsgenootjes ontwikkelen die bijdragen tot een gevoel van veiligheid en welbevinden. De omgang met leeftijdsgenootjes is ook bevorderlijk voor de ontwikkeling op diverse gebieden (persoonlijke en sociale ontwikkeling).

De inrichting van de ruimte kan bijdragen aan een gevoel van veiligheid en geborgenheid bij kinderen, onder meer door de beschikbaarheid van privé-plekjes en “zachte” hoeken waar kinderen zich kunnen terugtrekken, door de ruimte zo in te delen dat kinderen ongestoord kunnen spelen en door toepassingen van materialen die het geluidsniveau binnen de ruimte reduceren. De inrichting van ruimte is ook van invloed op de persoonlijke ontwikkeling (spelmaterialen) en de sociale ontwikkeling (mate van mogelijkheid voor contacten tussen kinderen).

In dit hoofdstuk werken we de interactie tussen pedagogisch medewerker en kind uit. Dit is het belangrijkste aspect van emotionele veiligheid en de basis voor alle overige ontwikkelingsmogelijkheden van kinderen. De contacten met leeftijdsgenootjes en de ruimte worden uitgewerkt bij de persoonlijke en/of sociale ontwikkeling waar deze aspecten ook op van invloed zijn.

* M. Riksen-Walraven is ook de bron van de uiteenzetting rond de vier opvoedingsdoelen van de wet, te weten emotionele veiligheid, persoonlijke en sociale ontwikkeling en het eigen maken van waarden en normen.

1.2 Relatie pedagogisch medewerker-kind

Wanneer we spreken over de pedagogische relatie tussen pedagogisch medewerker en kind bedoelen we een bewuste professionele relatie (2^e /3^e opvoedingssfeer), daar waar de relatie ouder-kind (1^e opvoedingssfeer) gevoelsmatiger en emotioneler is. Ouders zijn emotioneel betrokken bij hun kind. Pedagogische medewerkers zijn dat natuurlijk ook, maar hebben een meer *beroepsmatige* (bewuste) betrokkenheid tot het kind. De verantwoordelijkheid die pedagogische medewerkers hebben, is groot. Immers, een deel van de opvoeding wordt hen toevertrouwd. En het is juist deze eerste periode (vanuit de psychologie wordt gesproken over de eerste zeven levensjaren) die in de ontwikkeling als essentieel gezien wordt als *basis voor het verdere leven*.

Uitgangspunt in ons werken met kinderen is de visie die we hebben op het volledig mens-zijn: De mens is een uniek wezen, in staat na te denken over zijn of haar handelen (intentioneel handelen) en tot reflectie daarop. Kinderen zijn, ook als ze heel klein zijn, *competent*. Ze verdienen respect in onze omgang met hen. Hieruit zijn de *vier pijlers* voortgekomen van waaruit wij kijken naar en werken met kinderen (de RRIN):

- de **R**espectvolle benadering
- de **R**uimtelijke benadering
- de **I**ndividuele benadering
- de **N**eutrale liefdevolle benadering

In dit hoofdstuk komen deze pijlers terug en met name wat de consequenties zijn in ons handelen naar en onze omgang met kinderen, als we op deze manier naar kinderen kijken.

1.3 Veilige gehechtheid en basisvertrouwen

Hierboven is al kort het belang aangestipt van de relatie tussen pedagogisch medewerker en kind. Wanneer het kind zich immers veilig voelt en vertrouwen heeft, durft het zelfstandigheid aan, er op uit te gaan en te ontdekken. Het kind zal zich pas veilig voelen wanneer het de kans krijgt zich te hechten aan de pedagogisch medewerker. Onder een gehechtheidrelatie verstaan we een relatief duurzame relatie tussen een kind en één of meer specifieke personen met wie het kind regelmatig interacteert. De gehechtheidrelatie is voor het kind het vanzelfsprekende fundament van al zijn doen en laten. Kinderen hebben behoefte aan een voorspelbare relatie. Het is het fundament in tijden van spanning en angst. Het ontstaan van een veilige gehechtheid hangt af van de mate waarin de pedagogisch medewerker sensitief en responsief reageert naar het kind. Onder sensitiviteit verstaan we de mate waarin de pedagogisch medewerker gevoelig is voor signalen van het kind, responsiviteit is de mate waarin de pedagogisch medewerker juist reageert op signalen van het kind. Deze aandachtige omgang bevordert het zelfvertrouwen van het kind en het vertrouwen wat het kind heeft in de omgeving.

De vraag die daarbij opkomt is: Hoe zijn we in staat om signalen waar te nemen, te interpreteren en daar prompt en adequaat op te reageren? We spelen hierbij in op de verschillende leeftijden.. Naarmate het kind ouder wordt zal ook de verbale communicatie een steeds grotere rol gaan spelen. Hier gaan we later in dit hoofdstuk nader op in.

Waar het uiteindelijk om gaat is warme betrokkenheid en aandachtige omgang tussen pedagogisch medewerker en kind. Zo ontstaat een vertrouwensband tussen pedagogisch medewerker en kind: het kind voelt zich veilig in het contact en leert de pedagogisch medewerker kennen.

Uit de gehechtheidstheorie blijkt dat kinderen prima in staat zijn om stabiele relaties aan te gaan met meerdere opvoeders die als gehechtheidspersoon kunnen fungeren. We spreken dan van een verbreding van het opvoedingsmilieu. Dit betekent een verbreding van de ervaringswereld van het kind.

Wenmomenten

Het aantal wenmomenten wordt zoveel mogelijk afgestemd op de individuele vraag en situatie van het kind, de ouder(s)/verzorger(s). In de praktijk betekent dit 1 tot 2 wenmomenten. Voorbeelden hiervan kunnen zijn de rondleiding / het plaatsingsgesprek/ een dagdeel meedraaien/ een tijdje met de ouder op de groep zijn.

1.4 Liefdevol volgend begeleiden

Uit de pedagogische visie komt naar voren dat we uitgaan van de individualiteit van het kind. Ieder kind is uniek en we respecteren die eigenheid. We benaderen kinderen respectvol vanuit de belevingswereld van het kind. Kinderen zijn, ook als ze jong zijn, competent: ze zijn in staat op hun niveau zelf aan te geven wat goed voor ze is. Kinderen willen leren en zich ontwikkelen. We willen kinderen in de gelegenheid stellen zich in hun eigen tempo te ontwikkelen. De pedagogisch medewerkers sluiten hierop aan door het aanbieden van ervaringen die passen en verrijken. De pedagogisch medewerker is daarbij voorwaardenscheppend, zij draagt ideeën en activiteiten aan die nooit het *doel op zich* mogen zijn. Belangrijk is dat je als pedagogisch medewerker de ontwikkeling en belevingswereld van het kind volgt. Je dient je als pedagogisch medewerker voortdurend de vraag te stellen "Wat vraagt dit kind nu van mij?"

Het proces dat steeds doorlopen wordt in het omgaan met kinderen omvat de volgende stappen: observeren-nadenken-handelen-evalueren-bijstellen. Het kind-volgsysteem wat wij hanteren sluit hierbij aan.

1.5 Daadwerkelijk contact/communicatie-principes

Uitgangspunt in de omgang met kinderen is het opbouwen van een relatie tussen pedagogisch medewerker en kind zoals hierboven al aangegeven. Immers, vanuit deze geboden veiligheid ontwikkelen kinderen zich. Wij geven aan wat belangrijke vaardigheden zijn voor de pedagogisch medewerker in het daadwerkelijke contact met kinderen. Ook gaan we in op concrete communicatievaardigheden als luisteren en duidelijk zijn in het omgaan met elkaar. In de professionalisering en begeleiding van pedagogische medewerkers ligt hier een zwaartepunt. Communicatieprincipes en het leren kijken naar kinderen worden bewust geoefend.

Wij onderscheiden een aantal essentiële vaardigheden van de pedagogisch medewerker om tot daadwerkelijk contact te komen:

- Het kunnen herkennen van contact-initiatieven van het kind. Bij de oudere kinderen nemen de verbale contact-initiatieven, naast het zoeken van nabijheid, een steeds belangrijkere plaats in.
- Het maken van oogcontact met het kind is essentieel om aan te geven dat de pedagogisch medewerker open staat voor het contact-initiatief.
- Naast het herkennen en richten (toewenden) is van belang dat de pedagogisch medewerker in woorden of in lichaamstaal aangeeft dat het initiatief herkend is en dat ze er in neutrale zin op ingaat. Uitstel ("Ja, wat goed van je, ik kom zo bij je, als ik klaar ben met...") is dan ook voor het kind aanvaardbaar omdat het zich begrepen voelt.

Van groot belang in contact is niet alleen *wat* je zegt, maar ook *hoe* je het zegt (prettige conversatietoon).

Kinderen moeten de ruimte krijgen om zelf hun problemen op te lossen. Hierin kan de pedagogisch medewerker wel praktische ideeën aanreiken. Het kind leert zo eigen problemen op te lossen, het wordt zelfstandiger en leert dat het zelf verantwoordelijk is voor zijn daden.

Belangrijk in het contact is ook dat de pedagogisch medewerker voortdurend benoemt wat zij gaat doen en waarom. Kinderen ervaren hierin veiligheid en leren de stem van de pedagogisch medewerker kennen. Daarnaast is het benoemen van groot belang voor de taalontwikkeling en het sociaal gericht zijn op elkaar.

Wij geven handreikingen voor het goed luisteren naar kinderen. Hoe klein ze ook zijn, kinderen hebben eigen behoeften. Door goed kijken en luisteren begrijpen wij wat er in hen omgaat. Daardoor kunnen we kinderen bieden wat ze nodig hebben. Bij actief luisteren gaat het erom dat je het gevoel en de beleving van het kind op dat moment wilt verwoorden. Je laat het kind hierbij merken dat je het wilt begrijpen en het serieus neemt.

Wij leggen de nadruk op het belang van de ik-boodschap i.p.v. de jij-boodschap. Door de boodschap naar het kind in de ik-vorm te stellen wordt strijd vermeden en ben je duidelijk naar het kind.

Voorbeeld: Een kind is met speelgoed veel lawaai aan het maken. Een pedagogisch medewerker reageert daarop met: wil je daar mee stoppen. Vanuit de ik-boodschap kun je het zo formuleren: "Ik wil graag dat je daar mee stopt want het doet zeer aan m'n oren" of: "De andere kinderen kunnen elkaar niet verstaan". Behalve dat in dit voorbeeld vanuit de ik-boodschap wordt gereageerd vertelt de pedagogisch medewerker ook over het wat de redenatie is van de vraagstelling.

Van groot belang voor de pedagogisch medewerker is dat ze *onbevooroordeeld/zonder waarde*

oordeel leert kijken. Wat laat het gedrag zien, in plaats van een oordeel hebben over dat gedrag. Als een kind zich afzonderd van de groep kun je zeggen “wat ben je eenzaam.....” maar beter is het om te zeggen “ik zie dat je je terugtrekt.....”

1.6 BSO-kinderen

In het voorgaande staat beschreven hoe te handelen bij jonge kinderen. Bij BSO-kinderen van 8-12 jaar is dat niet veel anders, enkel verschil is dat zij meer verbaal reageren. Er is sprake van een verbale respons in combinatie met gedrag. We kennen allemaal het zo bekende voorbeeld van speelgoed opruimen en weten uit eigen ervaring dat het vaak niet werkt alleen te roepen: “*Opruimen*”. Daar is kennelijk nog iets anders nodig als stimulans voor de kinderen om niet over te gaan in strijd. Als pedagogisch medewerker wil je uit de strijd blijven. Hoe doe je dat?

Een paar voorbeelden:

- Onderzoek of je in je vraag om op te ruimen een stimulans naar de zelfstandigheid en verantwoordelijkheid van het kind kunt plaatsen.

Voorbeeld: “Wat een prachtig werkstuk! Zullen we het ophangen in onze ruimte? Wil je daarna het speelgoed of wat je wil dat opgeruimd wordt benoemen, volgens mij ben je daar een kei in en is het in vijf minuten gebeurd!

Of: “We gaan opruimen. Hoe zullen we het verdelen?” Hierbij geven we kinderen de keuze.

Soms werkt het ook goed om aan te geven: “Ik help even mee. In het geval er samen gespeeld is stimuleer je ook het samen opruimen.

Kinderen genieten van de aangeboden mogelijkheden in het groeien naar zelf dingen kunnen doen. In onze visie gebeurt dit vanuit het vertrouwen dat je hebt in het kind en in dat wat je ziet en ervaart.

1.7 Verzorging, verschooning en veiligheid

Het is essentieel dat een kind op een kinderdagverblijf goed verzorgd wordt en zich veilig en geborgen voelt, zowel psychisch als lichamelijk. Voor de lichamelijke verzorging volgen we de richtlijnen van het Landelijk Centrum voor Hygiëne en Veiligheid (Gezondheidsrisico's in een kindercentrum). Daarnaast geldt dat verzorging niet alleen *een doel op zich* is, maar ook een middel om een kind zich veilig te laten voelen.

1.8 Verzorging en veiligheid bij BSO-kinderen

Het voorgaande is ook van toepassing bij de BSO-kinderen. Hoe kun je daarin een stimulans zijn voor de kinderen en daarbij de veiligheid niet uit het oog verliezen en uitgaan van het vertrouwen dat je in hen hebt? BSO is vrije tijd. Een uitgangspunt van vrije tijd is de ruimte om zelf te kiezen wat je doet, waar en met wie. De BSO anticipeert hierop door verschillende georganiseerde activiteiten aan te bieden en vrij spel waarbij het kind zelf een keuze kan maken. De BSO is geen huiswerkbegeleiding, echter als het kind er voor kiest om aan zijn huiswerk te gaan, bieden we daar de ruimte voor.

Belangrijk is dat de kinderen zelf een stem hebben in wat voor activiteiten er georganiseerd worden. Dit kan door te inventariseren bij iedereen waar de belangstelling naar uit gaat en de activiteiten hierop aan te passen. Zeker bij een vakantieprogramma is het goed om de kinderen te betrekken bij de keuzes, voorbereiding en organisatie van activiteiten.

Bij de BSO wordt het deelnemen aan activiteiten vaak vertaald in het bieden van mogelijkheden om verschillende activiteiten te doen in hoeken of andere ruimtes (keuken, speelruimtes, buiten etc.). Kinderen kiezen daarbij zelfstandig wat zij willen doen.

Oudere kinderen op de BSO vragen om nog meer ruimte en vrijheid, nog minder bescherming vanuit de begeleiders. Hier vinden ook activiteiten plaats zonder direct toezicht. Wel wordt hier indirect toezicht op gehouden en er worden goede afspraken gemaakt.

De pedagogisch medewerkers hebben iedere BSO dag een grote rol bij het volgen van de kinderen. Is ieder kind die dag “bewust gezien en gehoord”, heeft ieder kind een moment van bewuste aandacht en contact gekregen? Was ieder kind emotioneel veilig?

In de verzorging en veiligheid is het belangrijk oog te hebben voor de behoefte aan zelfstandigheid. Maken de grotere kinderen bijvoorbeeld zelf hun fruit schoon; helpen grotere kinderen de jongere bijvoorbeeld met koekjes bakken, daar waar je anders om praktische redenen zegt tegen de jongere kinderen: “Dat kan nu niet”. Laat je kinderen echt alleen buiten spelen op een stuk terrein als ze daarom vragen of zeg je daar liever nee tegen vanuit *jouw* veiligheid? Hoe kun je in het laatste voorbeeld stimulerend zijn: Het *uitspreken* van je zorg; *vertrouwen hebben* in kinderen en dit uitspreken; laten weten dat je er *altijd voor hen bent* bij vragen of anderszins; *afspraken maken* om hiermee *duidelijk bewust te begrenzen*.

Natuurlijk moet een opvoeder soms wel ingrijpen als het kind niet het overzicht heeft, of het inzicht in het gevaar ontbreekt. Een kind van een jaar dat kruipt, onder de tafel terechtkomt en wil staan zal het hoofd stoten en dit blijven doen; een kind van twee jaar heeft een afgebakend buitenterrein nodig anders loopt het weg; een kind van vijf jaar laat je geen drukke weg oversteken omdat het de afstanden nog niet goed kan inschatten. Belangrijk hierin is dat de opvoeder zich bewust is van haar rol en zich de vraag stelt: “Bescherm ik hierin niet onnodig?”.

Kinderen leren door te doen, door te ervaren. In een vertrouwde en veilige omgeving, waarin de opvoeder nabij is. Wanneer een kind zich pijn doet wordt het getroost en kan het van daaruit opnieuw gaan ontdekken. De vreugde is groot als iets lukt. Het kind ervaart daarin eigen kracht en mogelijkheden. Op deze manier groeien kinderen steeds meer naar zelfstandigheid.

1.9 Gevoelens en emoties bij kinderen

Door *emoties* laten kinderen veel van hun gevoelswereld zien. Emoties kunnen heel kortdurend en duidelijk zijn: een kind huilt omdat het zich pijn doet, is boos omdat er speelgoed afgepakt wordt, verdrietig omdat een vriendje of vriendinnetje er niet is. Emoties *kunnen* wijzen op het verstoren van het welbevinden. Omdat kinderen zich minder verbaal maar vooral gevoelsmatig uiten, is het belangrijk de gevoelswereld en de uiting ervan via *emoties* te kennen. Jonge kinderen hebben sterke gevoelens van irritatie, angst, boosheid, jaloezie, verdriet, frustratie en verwarring. Ze zijn gevoelig en kwetsbaar.

Kinderen kunnen pijnlijke gevoelens te boven komen door te huilen, boos te worden, te trillen, gapen, lachen, praten en door spel. Het is belangrijk dat jonge kinderen hun gevoelens mogen uiten. Het is een ontlading van die pijnlijke gevoelens. Emoties worden zo verwerkt.

Huilen

Huilen is een veel voorkomende uiting van emotie bij kinderen. Kinderen kunnen op heel verschillende manieren huilen, op verschillende momenten. Het kan een uiting zijn van:

- angst
- verdriet
- boosheid
- pijn
- vragen om communicatie
- uiting van een behoefte (eten, drinken, lichaamscontact, liefde, aandacht, knuffelen)
- opgekropte spanningen

1.10 Onacceptabel gedrag bij BSO-kinderen

Op de BSO vraagt onacceptabel gedrag van de pedagogische medewerkers een alerte en onderzoekende houding. Kinderen komen vanuit school direct naar de BSO en kunnen dan vanuit eerder beleefde situaties sterk reageren. Denk daarbij bijvoorbeeld aan een situatie dat een kind op school een conflict heeft gehad, of om andere redenen het op school niet naar z'n zin heeft. Een kind kan dat heel goed meenemen naar de BSO-situatie. Contact met ouders hierover is essentieel. Bekijk per situatie of een kind in dat contact er bij is of niet. Soms is het goed er voor te kiezen alleen een gesprek met de ouders te hebben, in de meeste gevallen echter zal het kind er bij zijn.

Wat heeft het kind daarbij nodig? Het ene kind zal het heerlijk vinden er over te praten, het andere helemaal niet. Dan is het vooral aan de orde om te *doen*: te laten zien hoe iets anders kan en dit benoemen. Het vraagt van de pedagogisch medewerker zich in te leven in de situatie van het kind en daarop af te stemmen. Zich verstaan en gesteund voelen, weten, is dat waar je als pedagogisch medewerker naar toe wilt werken. Het uitgangspunt hierbij is dat het kind oké is zoals het is, met al z'n (eigen)aardigheden. Treed het tegemoet met een open houding. Vraag daarbij steun van collega's door te checken: "hoe heb ik het gedaan en hoe zou jij dat doen?".

BSO kinderen (zeker de oudere) kennen vaak een grote mate van vrijheid in hoe ze zijn. Dit vraagt een groot aanpassings- en inlevingsvermogen van pedagogische medewerkers. Aspecten als stimuleren van zelfstandigheid en verantwoordelijkheid spelen hierbij een grote rol. Het communiceren hierover met het kind over hoe hij/zij hier mee wil omgaan is van groot belang.

1.11 Hoe om te gaan met emoties

Verschillende emoties vragen een verschillende manier van reageren. Uiteraard wordt hierbij veel gevraagd van het inlevingsvermogen van de pedagogisch medewerker. Vaak zal sprake zijn van intuïtief handelen. Wel willen wij een aantal handreikingen bieden.

De volgende handelingen kenmerken deze benaderingswijze:

- Stop gedrag op een heldere en duidelijke manier
- Zeg kort: ik wil niet dat ..., ik vind dat je niet mag ...
- Hand (bijv. met slaan) tegenhouden
- Geen negatieve emotie tonen
- Gevoel laten ontladen en dit aanmoedigen
- Toon respect (geen kleinerende opmerkingen)
- Hou een vriendelijke toon
- Gebruik weinig woorden
- Blijf bij de ik-boodschap
- Haal het kind even uit de situatie om van daaruit verder te gaan

De kern van bovengenoemde aanpak is:

- Geef de grens aan (dit mag niet)
- Toon respect
- Bied hulp

1.12 Emotionele veiligheid

Hieronder geven wij inzicht hoe wij handelen m.b.t. emotionele veiligheid. De handelingsaspecten die hieronder benoemd worden zijn toegelicht in dit hoofdstuk of komen naar voren in de volgende hoofdstukken.

De beroepskracht communiceert met de kinderen en heeft een respectvolle houding naar de kinderen toe. De benaderingswijze naar kinderen toe vinden wij erg belangrijk (respectvol, ruimtelijk, individueel en neutraal (zonder oordeel)). Dit doen wij als volgt:

- We maken oogcontact met het kind bij het praten (toegewend zijn, een aandachtige, warme houding).
- We proberen, indien mogelijk, op ooghoogte te komen van het kind om echt de aandacht van een kind te vangen.
- We gebruiken een vriendelijke toon.
- We luisteren naar wat een kind vertelt of wat een kind antwoordt.
- We verwoorden zoveel mogelijk wat een kind zegt na het luisteren (bedoel je, je vindt dus dat).

Er heerst een ontspannen open sfeer in de groep. Dit doen wij door:

- Niet te schreeuwen of te roepen door de groep maar de kinderen zoveel mogelijk individueel te benaderen. Ook bij het corrigeren van ongewenst gedrag. We stoppen ongewenst gedrag dan ook door het kind te benaderen op een duidelijke maar vriendelijke toon: "Ik wil niet dat.....want dat", "Ik vind dat je niet magomdat.....". Hand (bijv. als een kind slaat) tegenhouden. Geen negatieve emotie tonen. Gevoel bij het kind even laten ontladen. Geen kleinerende opmerking plaatsen. Gebruik weinig woorden. Blijf bij de ik-boodschap en het waarom.
- We proberen contactinitiatieven te herkennen en hierop te reageren (interactie). We reageren op lichaamstaal, verbale signalen en oogcontact van het kind. We geven aan dat we het contact herkennen, ook al zijn we ergens mee bezig: "Ja, wat goed van je. Ik kom zo bij je als ik klaar ben met".
- Van groot belang is niet alleen wat we zeggen maar ook hoe we het zeggen (prettige conversatietoon).
- We volgen het spel van het kind en storen ze zo weinig mogelijk. Kijk naar de kinderen zonder te praten, het kind voelt dan je aanwezigheid en betrokkenheid. Als er toch iets gezegd wordt, praten we over de activiteiten waarop de aandacht van het kind gericht is. We spelen mee in de fantasiewereld van het kind en laten ons daarbij leiden door de structuur die door het kind geschapen is. We corrigeren een kind niet in zijn spel tenzij het daar zelf om vraagt.
- We hebben begrip als iets niet lukt en laten kinderen de ruimte om hun teleurstelling of verdriet te ervaren. We delen in het plezier en succes.
- We zorgen voor adequate inrichting en het aanbieden van spel.

Kinderen worden uitgenodigd om deel te nemen. Dit doen wij door:

- We sluiten aan op de belevingswereld van kinderen bij het doen van activiteiten. De verhalen van kinderen zijn leidend voor de activiteiten. Activiteiten zijn niet alleen creatieve activiteiten maar ook verzorgingsactiviteiten, eten, etc. Kinderen hebben een keuze in de activiteiten. We benaderen hen daarbij neutraal (zonder oordeel). "Wil je.....of.....?". We luisteren naar het antwoord, vatten samen en geven de structuur aan. "Ik vind het goed dat je gaat.....met.....in".
- We doen activiteiten in kleine groepjes zodat kinderen altijd een keuze hebben voor een andere activiteit in een ander groepje. Er is dan ook de mogelijkheid tot alleen spel maar proberen wel te achterhalen waarom een kind niet mee wil doen.
- Er zijn gedurende de dag ook activiteiten in andere ruimten waaraan kinderen kunnen deelnemen. "..... gaat naar buiten, wil je mee?".
- De BSO-kinderen worden betrokken bij het programma-aanbod, de observaties en de uitkomsten daarvan.

Kinderen hebben vaste beroepskrachten en leeftijdgenootjes om zich heen. Dit doen wij door:

- Het werken met 1 groep en vaste pedagogisch medewerkers, alle kinderen maken gebruik van alle ruimtes (groepsruimtes, buiten, etc.).

Er is informatieoverdracht tussen ouders en beroepskracht. Dit doen wij door:

- Er is overdracht bij het brengen en halen. We laten ouders hierbij delen in de ervaringen, successen en teleurstellingen van het kind: ".....heeft vandaagen".
- Er wordt gebruik gemaakt van overdracht via observaties die gedeelt worden met ouders.

De ontwikkeling van de persoonlijke competentie

2.1 Inleiding

In hoofdstuk 3 hebben we het gehad over de relatie tussen de pedagogisch medewerker en het kind. Het is belangrijk voor de pedagogisch medewerker om weet te hebben van wat een kind voelt en hoe het zich uit. Van daaruit kan aandacht besteedt worden aan de ontwikkeling van de persoonlijke competentie. Wat bedoelen we hiermee?

Hiermee wordt bedoeld op de ontwikkeling van brede persoonskenmerken zoals veerkracht, zelfstandigheid, zelfvertrouwen en flexibiliteit, die kinderen in staat stellen om allerlei typen problemen adequaat aan te pakken en zich goed aan te passen aan veranderende omstandigheden. Daarnaast omvat het begrip “persoonlijke competentie” ook de competenties van kinderen op verschillende ontwikkelingsgebieden, zoals de motorische, creatieve (spel, muziek) en de taal- en cognitieve ontwikkeling.

Over ontwikkelingsfasen bij kinderen (cognitief, motoriek, taal, lichamelijk, enz.) is heel veel geschreven. Kennis over fasen van ontwikkeling bij kinderen vinden wij belangrijk. Maar wij willen niet dat het een *doel op zich* wordt. Wij gaan uit van het hier en nu van een kind, en niet waar het volgens een ontwikkelingslijn zou moeten zitten.

Het lijkt er soms op dat de aandacht voor het *zijn* en het *welbevinden* van kinderen in het *nu* wat naar de achtergrond geschoven is. Het *worden* en de *ontwikkeling* voeren de boventoon. Door de overmatige aandacht voor de ontwikkeling wordt uit het oog verloren dat het heden, het hier en nu, betekenis en waarde heeft. Er wordt te snel naar momenten in de toekomst gewerkt. De kans bestaat dus dat wanneer we de fasen van de ontwikkeling bij kinderen gedetailleerd gaan beschrijven, dit als uitgangspunt wordt genomen om een kind te volgen.

Om twee reden is dit niet wat we willen:

- Pedagogische medewerkers zijn vanuit hun opleiding deskundig op het terrein van ontwikkelingsfasen en nemen deze kennis mee bij het volgen van kinderen.
- Het nader beschrijven van de ontwikkelingsfasen past niet in onze visie van individuele benadering van een kind. De vraag die we ons stellen bij een kind met speciale vragen (‘probleemgedrag’) is niet: het kind past hier niet, maar: hoe sluiten wij aan bij dit kind. Wij nemen waar, interpreteren en handelen in eerste instantie op grond van wat het kind laat zien, i.t.t. het handelen vanuit de zgn. ontwikkelingstheorieën.

Onze visie is gericht op de individuele ontplooiing van kinderen. Wij vertrouwen er op dat elk kind dat in z’n eigen tempo doet. Toch vinden we het nodig pedagogische medewerkers een handreiking te bieden om problemen in de ontwikkeling te onderkennen: hoe en waaraan zien we dat we ons zorgen moeten maken over de ontwikkeling van *dit* kind.

2.2 Het volgen van de ontwikkeling en het welbevinden van kinderen

Hierboven kwam het begrip welbevinden al even aan bod. Casa4 gaat in haar visie uit van het hier en nu van een kind. Het welbevinden gaat over dat hier en nu. Als een kind zich goed voelt is het vrolijk, zorgeloos, onderzoekend, ontdekkend en nieuwsgierig. Het voelt zich fijn, veilig en vertrouwd. Het is aan de deskundigheid van de pedagogische medewerkers om, wanneer een kind zich niet lekker voelt (dus een verstoring van dit welbevinden), dit te onderkennen. Dit gebeurt in nauw overleg met de ouders. De pedagogisch medewerker wordt hierin ondersteund door trainingen en de regelmatige werkbegeleiding.

Natuurlijk volgen we de ontwikkelingen en het welbevinden van een kind. Er wordt op gelet dat ieder kind dat aanwezig is iedere dag “echt gezien” (dus bewust gevolgd wordt).

Ook volgen we kinderen door schriftelijke observaties volgens het Kind-volgsysteem (ZIKO-VO) en (dagelijkse) gesprekken met ouders. Als blijkt dat een kind zich niet optimaal ontwikkelt, kunnen er verdere stappen genomen worden. Naast de observaties vanuit het kind-volgsysteem kennen we het signaleren van mogelijke ontwikkelingsproblemen.

Ouders worden altijd op de hoogte gesteld van de observaties als deze gehouden zijn. Als er aanleiding toe is, wordt deze met hen besproken (eventueel is het kind hierbij) en kunnen ouders verwezen worden naar eerste lijns hulpverleners. Als organisatie hebben wij de rol ouders daarin te adviseren en te ondersteunen. De keuze in de te nemen stappen is aan de ouders. Vanuit het welbevinden van het kind in het kinderdagverblijf blijven de pedagogisch medewerkers echter nauw betrokken en in gesprek met de ouders.

2.2.1 Wat houdt het kind-volgsysteem in?

Dit systeem volgt het welbevinden van kinderen en geeft hierover informatie aan ouders.

De dagelijkse individuele informatie bestaat uit een persoonlijk gesprek met de ouder(s).

Bij BSO Bijls Buiten voldoet over het algemeen naast de dagelijkse overdracht, het informatiebord aan de informatiebehoefte die er wederzijds (ouders/pedagogische medewerkers) bestaat. In het dagrooster is ook een gedeelte met kindbijzonderheden en overige informatie per kind zoals de telefoonnummers m.b.t. bereikbaarheid van ouders/verzorgers, informatie over diëten, etc. Het dagrooster is i.v.m. privacygevoelige informatie alleen inzichtelijk voor medewerkers.

Bij de BSO is de keukendeur/gangbord belangrijk voor informatieoverdracht. Het contact met de ouders bij het halen is het belangrijkste. Hierbij heeft de pedagogisch medewerker de kans iets te vertellen over de belevenissen van het kind.

De individuele rapportage bestaat uit een observatieverslag. Er is een observatieformulier beschikbaar wat als standaard kan dienen. Tevens is er een toelichting welke handvatten geeft om het observatieformulier in te vullen. In de toelichting staat tevens een advies m.b.t. de frequentie van het observeren en de communicatie naar ouders toe. De ouders ontvangen een kopie van het observatieverslag.

2.3 Ontwikkelen door spel

“Als je zien wilt wat kinderen kunnen, moet je ophouden hen dingen te geven”

(N.Douglas, uit: Een portret van creatieve kinderen)

In de ontwikkeling van kinderen neemt het spel een essentiële plaats in. Het kan gezien worden als het dagelijks brood voor kinderen. In spel kunnen kinderen hun creativiteit kwijt en leren kinderen wie ze zijn. In spel kunnen kinderen experimenteren met wat ze in de werkelijkheid hebben leren kennen. Kinderen leren ook in sociaal opzicht van samenspelen: rekening houden met elkaar, beurten geven en verdelen. Van groot belang hierin is *hoe* we kinderen de mogelijkheid bieden te gaan spelen en te begeleiden in hun spel. Van oudsher zijn we gewend om als opvoeder veel te willen sturen waar het gaat om het handelen van het kind. In het aanbieden van activiteiten bedenken wij bij voorkeur (vaak met goede bedoelingen!) wat de kinderen moeten gaan maken, of bepalen wij het verloop van spelactiviteiten. Het welslagen van de activiteiten hangt er dan vaak vanaf of het product voldoet aan het beeld en de verwachting wat wij er als opvoeder van hadden. Op het moment dat wij als opvoeder onze ideeën opleggen hoe het moet, zal het kind niet meer de vrijheid ervaren om er een eigen invulling aan te geven. De

mogelijkheid bestaat dat kinderen door deze aanpak geremd worden, en dus belemmerd worden in hun creativiteit.

In dit hoofdstuk geven wij de visie weer die Casa4 heeft op spel en creativiteit en wat de rol van de pedagogisch medewerker hierin is.

2.4 Uitgangspunten

Creativiteit zegt naar ons idee iets over *de waarde* van spel en over *de waarde* van het vernieuwend/scheppend bezig zijn. In de manier waarop wij kijken naar de creatieve ontwikkeling van kinderen hebben we ons laten inspireren door de pedagogiek van Malaguzzi (de “Reggio-pedagogiek”) uit Italië. Belangrijk uitgangspunt bij Malaguzzi is dat alle kinderen creatief zijn. Kinderen zijn nieuwsgierig en worden dagelijks door hun omgeving geraakt. Malaguzzi spreekt in dit verband over “bekend worden met het onbekende”. In spel kunnen kinderen experimenteren met wat ze tegenkomen in de werkelijkheid. Kinderen zijn spontaan en ongeremd, hebben een grote verscheidenheid aan interesses. Kinderen kijken op een eigen, onbevooroordeelde manier naar de werkelijkheid en hebben een natuurlijke behoefte zich te uiten, te experimenteren. In spel kunnen kinderen hun nieuwsgierigheid kwijt. Hierdoor leren kinderen ook.

Wij gaan in onze visie uit van de *ervaringswereld* van het kind. Het gaat er om dat we ingaan op wat een kind op een bepaald moment daadwerkelijk bezighoudt. Dit betekent goed kijken en luisteren naar wat een kind vraagt en je kunnen inleven in de belevingswereld van een kind. Kinderen wijzen zelf de weg als ze voldoende ruimte krijgen. Kinderen zijn in staat om eigen keuzes te maken.

Waar het om gaat is dat kinderen ervaren dat het *goed* is wat ze kiezen, wat ze doen, wat ze produceren. Door deze houding wordt de eigenheid van kinderen bevorderd. Hierdoor leren kinderen wie ze zelf zijn, komen ze bij hun werkelijke uniek-zijn en leren ze zichzelf respecteren. Het kind kan dan in een toestand terechtkomen waarin het doet en speelt vanuit het hart, zo geconcentreerd speelt dat het de rest vergeet. In ons werken met kinderen hebben we met een “totaal aan individuen” te maken.

Over het uniek-zijn van kinderen merkt Malaguzzi het volgende op:

- Elk kind heeft een eigen werkelijkheid (ervaringen, relaties). Deze moeten we in acht nemen.
- Elk kind heeft gevoelens en ervaringen die niet te scheiden zijn van hun achtergrond.
- Elk kind heeft *nu* bepaalde gevoelens.
- Het gaat om *dit* kind.
- Het gaat er om aan te sluiten bij de dag van vandaag en het moment nu.
- Het gaat er om al doende aan te sluiten bij het kind vanuit de relatie pedagogisch medewerker/kind.

Ook Korczak stelt dat ieder kind anders is en dat we ons hiervan bewust moeten zijn in ons omgaan met kinderen. Ieder kind heeft een eigen persoonlijkheid, kinderen verschillen in capaciteiten en emoties, en ook in activiteiten en spel verschillen kinderen in tempo en aandacht spanne.

2.5 Kenmerken van spel

In het algemeen kunnen we over spel zeggen dat het twee belangrijke kenmerken heeft:

- Kinderen spelen omdat en zolang ze het *leuk* vinden.

- In spel zijn kinderen *ontdekkend* bezig. Hierin leren ze zichzelf en hun omgeving kennen.

Kinderen spelen om het doen (het bezig zijn), er wordt gespeeld vanuit het hart en niet vanuit het hoofd (zie ook hierboven). Je zou kunnen zeggen dat het spel geen *doel op zich* is maar een *middel* voor het kind om te *creëren*. Spel is vaak gericht op het zoeken van *contact* (afhankelijk van leeftijd, maar ook bij baby's zie je al dat het contact met de pedagogisch medewerker onderdeel van het spel is.) Spel vindt plaats in het *nu*, wat hen nu bezighoudt vormt uitgangspunt voor het spel. Hierbij kan fantasie een belangrijke rol spelen. Kinderen kunnen intens spelen; ze sluiten zich daarbij af voor de omgeving en hebben ook geen tijdsbesef meer. Kinderen zijn niet-taakgericht in spel, ze gaan van het een op het ander over (wel afhankelijk van leeftijd; naarmate ze ouder worden neemt taakgerichtheid toe). Kinderen zijn vaak scheppend. Er wordt niet voor niets gezegd dat artiesten en kinderen hierin op elkaar lijken!!

Spel bij kinderen onderscheidt zich afhankelijk van de leeftijdsfase waarin kinderen zich bevinden.

Bij de *kleuter* neemt fantasie nog sterker toe. En ook het samenspel verfijnt zich. Kleuters kunnen langer en meer gericht bezig zijn.

Bij de *schooltijdleeftijd* heeft spel alles te maken met vriendschap en het ontwikkelen van sociale relaties. In de leeftijd van het vierde tot het zevende jaar zien kinderen vrienden als anderen die hen aardig vinden en met wie ze speelgoed en andere activiteiten delen. Ze beschouwen kinderen met wie ze het grootste gedeelte van hun tijd doorbrengen als hun vrienden. Hun vriendschappen zijn nog niet gebaseerd op de unieke neutrale karaktertrekken van hun vriendjes.

In de leeftijd van acht tot tien jaar laten kinderen de persoonlijke eigenschappen en kenmerken meewegen, evenals de beloningen die een vriendschap oplevert. Maar het belangrijkste element in dit stadium is het wederzijds vertrouwen. Er worden bij aanvaringen formele verklaringen en verontschuldigungen verwacht voordat een vriendschap weer hersteld kan worden. In de periode van het elfde tot het vijftiende jaar worden vriendschappen ontwikkeld zoals ze die ook tijdens hun adolescentie zullen hebben. Ze kijken minder naar activiteiten die ze kunnen delen en meer naar de psychische voordelen. Er is behoefte aan vrienden die zowel fysiek als psychisch behulpzaam zijn.

2.6 Wat bieden we aan?

De pedagogisch medewerker heeft in het initiëren en begeleiden van spel een belangrijke taak. In het spel gaat het erom aan te sluiten bij de leefwereld van het kind op dit moment, wat wil het kind nu? Hoe doe je dit nu? In het hoofdstuk Dagelijks werkplan komt dit tevens aan de orde. We gaan ervan uit dat pedagogische medewerkers weten welke kinderen er op een bepaalde dag komen en waar de interesses van deze kinderen liggen. Van daaruit worden er activiteiten voor (en bij de BSO met) de kinderen bedacht. Er zijn altijd meerdere activiteiten zodat de kinderen kunnen kiezen. Bij het bedenken van de activiteiten zijn de pedagogische medewerkers flexibel. Het kan zijn dat er een knutselactiviteit bedacht is omdat de pedagogische medewerkers weten dat er een aantal kinderen interesse hiervoor hebben (daarnaast is er altijd ook een activiteit voor kinderen die hier geen interesse voor hebben, bijvoorbeeld een grof motorische activiteit op de gang). Het onderwerp wat geknutseld wordt is vrij, dit hangt af van de belangstelling van de kinderen. Als de dag begint vertellen bijvoorbeeld verschillende peuters enthousiast over luchtballonnen die ze hebben gezien. Dit kan een mooie aanleiding zijn om bijvoorbeeld luchtballonnen te maken.

Kinderen moeten zich in hun spel kunnen laten gaan. Van groot belang hierbij is wel dat de pedagogisch medewerker *structuur* aanbiedt waarbinnen het kind tot spel kan komen. Zij laten het kind kiezen uit verschillende activiteiten of vragen het kind wat het wil doen. Ook moeten

regels en afspraken helder zijn voor het kind. Regels bieden ook weer een veilige structuur van waaruit het kind tot spel kan komen. Te veel regels verstikken echter.

Wanneer een kind iets zelf gemaakt heeft, is het een teken van respect om hier zorgvuldig mee om te gaan. Zelfgebouwd materiaal moet kunnen blijven staan, zodat het bewonderd kan worden en het kind er verder mee kan spelen.

Wat zijn goede manieren om contact met het kind te hebben tijdens het spel zonder als pedagogisch medewerker te storen?

- Kijk naar de kinderen zonder te praten, het kind voelt dan je aanwezigheid en betrokkenheid.
- Tijdens activiteiten kun je wanneer het kind even op kijkt naar je door een knikje aangeven dat het gezien wordt. Je laat dan merken dat je ziet wat hij/zij doet. Als je toch iets wilt zeggen, praat dan over de onderwerpen waar de aandacht van het kind op dat moment op gericht is. Het gaat er om dat je op verschillende manieren kunt laten merken dat de activiteiten van het kind door jou erkend en aanvaard worden.
- Deel in het plezier en succes! De activiteiten zelf zijn hierbij belonend. En laat ook later ouders delen in het plezier dat het kind die dag gehad heeft. Vertel ze hier ook over.
- Heb er begrip voor als iets niet lukt, en laat de kinderen ook hun teleurstelling en eventuele verdriet ervaren.
- Speel mee in de fantasiewereld van het kind, en laat je daarbij leiden door de structuur die door het kind geschapen is: het kind is in zijn wereld de baas! Kinderen leren hierdoor ook leiding te nemen, eigen regels te maken en een gevoel van macht te ontwikkelen.
- Corrigeer een kind niet in zijn spel, tenzij het daar zelf om vraagt.
- Lachen en gek doen ontlaadt!

2.7 Aandacht voor speelgoed

Een kijk op ruimte en spel betekent natuurlijk ook een kijk op speelgoed. Het speelgoed is immers het materiaal door middel waarvan het kind speelt. Speelgoed is dus heel belangrijk. Bij de inrichting en aanschaf dient rekening gehouden met de leeftijdsgroep waarvoor het bestemd is. We gaan uit van zoveel mogelijk duurzaam en natuurlijk speelgoed. In de groep proberen we niet te veel speelgoed tegelijk aan te bieden. Beter is om speelgoed af te wisselen. Ook is het belangrijk dat een kind zelfstandig speelgoed kan pakken. Het speelgoed waar een kind dus zelfstandig mee kan spelen wordt zodanig in een kast opgeborgen dat het kind er zelfstandig bij kan.

Maar kan het kind dan alleen maar spelen met speelgoed? Het ligt er aan wat onder speelgoed verstaan wordt. Wanneer uitsluitend gedacht wordt aan de spellen en materialen die in de gemiddelde speelgoedzaak te koop zijn moet het antwoord nee zijn. Een kind wordt beïnvloed, maar laat zich niet uitsluitend leiden door de tv-reclames of aanlokkelijke brochures. Een kind zoekt vaak zijn eigen speelgoed. “Haal buiten naar binnen”: geef het kind de mogelijkheid datgene wat hij uitzoekt als speelgoed ook als speelgoed te kunnen gebruiken. Een grote kartonnen doos waarmee de boodschappen naar huis zijn vervoerd kan thuis opeens een boot worden, een stuk elektriciteitsbuis kan een brandweerslang worden, enz. Ook allerlei gebruiksvoorwerpen in huis kunnen voor kinderen een hele nieuwe betekenis krijgen, evenals meubels, kussens, enz. Uiteraard worden ook spelmaterialen gekocht voor de kinderen. Daarbij wordt zo veel mogelijk gekozen voor natuurlijk en/of duurzaam materiaal.

Zoals eerder genoemd is één van de pijlers van Casa4 dat we kinderen respectvol benaderen vanuit de belevingswereld van het kind. Belangrijk is dus respect te hebben en open te staan voor alle culturen en daar ook rekening mee te houden bij activiteiten en spelmaterialen. Te denken valt aan: zwarte/witte poppen, verkleedkleden, interculturele kinderboeken, muziek, puzzels, en ander herkenbaar speelgoed.

2.8 Radio, muziek, televisie en computer

Kinderen kunnen ogenschijnlijk genieten en vrolijk meebewegen op muziek die ze horen. We kunnen er echter niet vanzelfsprekend van uit gaan dat plezier betekent dat het ook goed is. Dat is niet altijd het geval. We vinden het vanuit onze visie belangrijk kinderen betrokkenheid te bieden bij datgene wat aangeboden wordt. Dit geldt voor een breed gebied: niet alleen muziek maar ook films, spelletjes, speelgoed, enz.

Het tegenovergestelde van betrokkenheid is opwinding. We weten dat kinderen zich aan opwinding niet ontwikkelen. Wanneer kinderen zo in het spel duiken dat het voorbij betrokkenheid gaat en er opwinding voor in de plaats komt, is dat een emotie die opname (=leren) kan blokkeren.

Bij het gebruik van televisie en radio zien we dat het nodig is met het aanbieden bewust om te gaan. In heel veel huishoudens staat de radio als vanzelfsprekend de hele dag aan vanuit de behoefte van volwassene. Dit geluid is een inbreuk en een mechanische toevoeging die niet wenselijk is voor kinderen. Het leidt af van de betrokkenheid voor spel en/of andere bezigheden. We vragen daarom van pedagogische medewerkers een bewuste omgang met Radio en televisie.

2.9 Respect voor de natuur

In de dagelijkse omgang met kinderen op de kinderopvang hebben wij respect voor de natuur. Wij sluiten aan bij bijvoorbeeld weersomstandigheden, seizoenen of bepaalde gebeurtenissen. Wanneer mogelijk, en afhankelijk van de leeftijd, trekken we er met kinderen op uit, verzamelen materiaal om daar, terug op de kinderopvang, verder mee te spelen. Op de groep kunnen de prachtigste dingen gemaakt worden van steentjes, schelpen of takjes. Een bewuste keuze kan ook zijn het noodzakelijke tuinonderhoud niet geheel uit te besteden, maar ook kinderen daarmee bezig te laten zijn, zelfstandig of onder begeleiding.

De kinderopvang op de boerderij heeft de mogelijkheid zich (nog) meer toe te spitsten om omgang met natuur en dier. In het hoofdstuk Dagelijks werkplan komt dit naar voren.

2.10 Persoonlijke competentie

Hieronder geven wij inzicht hoe wij handelen m.b.t. de ontwikkeling van de persoonlijke competentie. De handelingsaspecten die hieronder benoemd worden zijn toegelicht in dit hoofdstuk of komen naar voren in het voorgaande of de volgende hoofdstukken.

De beroepskracht ondersteunt en stimuleert individuele kinderen. Dit doen wij door:

- In het hoofdstuk Emotionele veiligheid is al beschreven dat we kinderen leidend laten zijn bij het bepalen van de activiteiten. Door te kijken naar kinderen en dit te verwoorden: "Ik zie dat je....., wil je.....?" en door kinderen keuzes te laten worden zij gestimuleerd in hun persoonlijke ontwikkeling.

Er is goede interactie tussen beroepskracht en individuele kinderen. Dit doen wij door:

- In het hoofdstuk Emotionele veiligheid is de benaderingswijze en interactie al beschreven.

Kinderen hebben de mogelijkheid om eigen ervaringen op te doen via spelmateriaal, activiteitenaanbod en inrichting. Dit doen wij door:

- Kinderen reageren op de ruimte om zich heen. We kiezen daarom bewust voor kleurgebruik in rustige tinten en zorgen voor voldoende daglicht.
- We proberen rust in de kinderopvangruimte te creëren door het niet te vol te laten zijn

(de kunst van het weglaten). We zijn dus rustig in het ophangen en neerzetten van materialen. Liever meerdere keren wisselen vanuit een centraal magazijn dan alles neer zetten. Kinderen hebben dan ook vaker iets nieuws, dus een uitdaging.

- Aparte spelhoeken in de groep of in de hal zorgen ervoor dat kinderen meer individueel of in kleine groepjes gaan spelen. Het zorgt voor rust, kinderen storen elkaar minder in hun spel. We creëren dan ook rustige plekken (hoeken) en actieplekken (grote motorische activiteiten in de gang of buiten, een timmerhoek of een grote verfplek in het atelier).
- We beseffen ons dat kinderen een andere ooghoogte hebben. Door het spelmateriaal zo te plaatsen (op ooghoogte van kinderen) kunnen kinderen gericht kiezen.
- Te veel prikkels verstoren het spel. Daarom gaan we bewust om met geluid (radio, muziek) en met ophangen van werkjes (liever niet kriskras door de groep). We kiezen voor muziek/geluidsmomenten als activiteit en het ophangen van werkjes van kinderen op een bepaalde wand of tentoonstellingshoek.
- We bieden activiteiten aan vanuit hun belevingswereld in kleine groepen. Kinderen hebben een keuze aan welke activiteit ze mee willen doen (zie ook *Dagprogramma*)

Er is aandacht voor leermomenten. Hierbij is taal en motorisch spel van jonge kinderen belangrijk. Dit doen wij door:

- Kinderen leren door spel en exploratie (ontdekken). Door het verwoorden van de activiteiten wordt de woordenschat vergroot. Motorisch spel (ook grof motorisch op de gang of buiten) is onderdeel van het activiteitenaanbod. Ook het lezen van boekjes, zingen, etc. is onderdeel van het activiteitenaanbod.

De ontwikkeling van de sociale competentie

3.1 Inleiding

Het begrip sociale competentie verwijst naar een heel scala aan sociale kennis en vaardigheden, zoals het zich in een ander kunnen verplaatsen, kunnen communiceren, delen, samenwerken, helpen en conflicten oplossen.

Zoals als eerder gezegd bij het hoofdstuk Emotionele veiligheid hebben pedagogische medewerkers een belangrijke rol, ook in de sociale ontwikkeling, daarnaast bevordert de omgang met (vaste) leeftijdsgenootjes de mogelijkheid om vaardigheid te verwerven in het omgaan met en het aangaan van relaties met andere kinderen. De inrichting van de ruimte kan een belangrijke voorwaarde zijn voor het opdoen van sociale contacten evenals voor het opdoen van persoonlijke competentie. Hieronder worden de aspecten leeftijdsgenootjes en ruimte uitgewerkt.

3.2 Vaste leeftijdsgenootjes

Het werken met vaste leeftijdsgroepen bevordert het gevoel van (emotionele) veiligheid bij kinderen. Het kind krijgt dan te maken met bekende leeftijdsgenootjes. Vanuit dit gevoel van veiligheid kunnen er sociale contacten ontwikkeld worden. In vaste groepen kunnen kinderen al in het tweede levensjaar een duidelijke voorkeur voor één of twee leeftijdsgenootjes ontwikkelen. Binnen vriendschap relaties is sprake van sociale uitwisselingen en van emotionele responsiviteit (een antwoord inhoudend, antwoordend). Groepsgenoten kunnen al op jonge leeftijd een bron van veiligheid vormen maar dan moeten zij elkaar wel zo regelmatig zien dat ze elkaar goed kunnen leren kennen. In een vertrouwde groep kunnen kinderen gevoelens van verbondenheid en sociale verantwoordelijkheid ontwikkelen. Goede relaties met leeftijdsgenootjes bevorderen ook de persoonlijke competentie. Het bevordert de kwaliteit van hun uitwisselingen en van hun spel.

Kinderen leren door het omgaan met leeftijdsgenootjes zaken zoals het zich in een ander kunnen verplaatsen (als je speelgoed afpakt van een ander dan heeft een ander verdriet), communiceren, delen, samenwerken, helpen en conflicten oplossen. De pedagogisch medewerker heeft een belangrijke taak in de begeleiding hierbij. Het is niet de bedoeling dat de pedagogisch medewerker altijd ingrijpt. Veel meningsverschillen spelen zich af in een paar seconden en dan lost het zich vanzelf op. De kinderen gaan elk wat anders doen of spelen weer vreedzaam verder. Allereerst kijkt de pedagogisch medewerker dus of zij wel of niet in moet grijpen. Kinderen zijn soms heel capabel om zelf een aanvaring op te lossen. Ingrijpen is nodig als:

- het te gevaarlijk wordt,
- de ruzie maar blijft doorgaan,
- de partijen te ongelijk zijn,
- er iets vernield wordt.

Als het bovenstaande aan de orde is zal de pedagogisch medewerker ingrijpen. Belangrijk is hierbij het volgende:

- Er wordt een neutrale houding aangenomen (geen partij trekken dan moet het kind immers tegen twee personen opboksen in plaats van 1 en dan wordt het nog bozer).
- De pedagogisch medewerker gaat naar de kinderen toe en stopt hun gedrag met woorden en soms met daden; de kinderen worden uit elkaar gehaald of het voorwerp waarom gevochten wordt, wordt even afgenomen. De pedagogisch medewerker zorgt dat ze op ooghoogte is zodat ze de kinderen goed kan zien en zij haar.
- Er wordt een ik-boodschap gebruikt om aan te geven wat de situatie voor de pedagogisch medewerker betekent: "Ik zie dat jullie ruzie hebben, dat vind ik niet leuk. Het geeft mij een naar gevoel".

- Er worden neutrale vragen gesteld en actief geluisterd: “Wat is er aan de hand?” (i.p.v. “Waarom heb je dat gedaan?”), en “Dat heeft je echt pijn gedaan en van streek gemaakt, hé?”.
- Er wordt geholpen om de ruzie op te lossen door middel van overleg:
De kinderen bedenken zelf een oplossing (de pedagogisch medewerker kan wel oplossingen toevoegen). Er wordt nagegaan of de oplossing goed begrepen wordt: “Tamar stelt voor om nog een ...uit de kast te halen, dat klopt toch, hé? En wat vindt Heleen hiervan?”. Is de andere partij het hier niet mee eens, dan kan gevraagd worden: “Wat vind jij een betere oplossing?”.

Belangrijk is dat er gewerkt wordt met een ik-boodschap, goede lichaamstaal, het bieden van een passend alternatief. Lichaamstaal is belangrijk: gaan zitten op kindhoogte, het kind waar het om gaat goed aankijken op ooghoogte en praten/uitleggen via de ik-boodschap.

Een pedagogisch medewerker die de interacties tussen kinderen goed begeleid, besteedt niet alleen aandacht aan negatieve interacties en conflicten tussen kinderen, maar reageert ook neutraal (zonder oordeel) wanneer zij neutrale interacties en pro-sociaal gedrag laten zien. Ook dit gaat via de ik-boodschap: “Ik vind het leuk om te zien hoe jullie samen aan het tekenen zijn” of “Ik vind het fijn dat jullie Kim ook een handje geven voor de kring. Nu staat zij niet meer alleen”.

3.3 Ruimte

Kinderen reageren op de ruimte om zich heen. Ruimte heeft invloed op de emotionele veiligheid en persoonlijke ontwikkeling (d.m.v. materialen en middelen) maar ook op de sociale ontwikkeling.

Een ruimte die ingericht is vanuit het oogpunt van een pedagogisch medewerker zal als kenmerk hebben dat die overzichtelijk is en weinig “verborgen” hoekjes heeft of mogelijkheden om apart te spelen. De pedagogisch medewerker heeft graag oog op de totale groep. Wanneer kinderen in een dergelijke ruimte spelen is de kans groot dat een aantal door de ruimte gaan rennen, dat anderen afgeleid worden en dat ze elkaar storen in hun spel. Als de ruimte niet goed georganiseerd is storen de kinderen elkaar en krijgen daardoor veel botsingen. Een goede ingerichte ruimte geeft mogelijkheden voor rustig samenspel.

Daarbij is niet alleen de afmeting van belang maar ook de inrichting, aankleding en materiaalkeuze. Wanneer we observeren hoe kinderen zich bewegen in de ruimte valt op dat ze behoefte hebben aan aanbod van verschillende activiteiten. Activiteiten die prikkelend en uitnodigend zijn en die bijdragen in de ontwikkeling van elk kind. Dit gebeurt op verschillende gebieden: fantasie, creativiteit, motoriek, taal en op het cognitieve vlak. Wanneer een ruimte verschillende speelhoeken heeft wordt die mogelijkheid geboden. Kinderen kunnen in kleine groepjes hun eigen spel spelen zonder dat ze gestoord worden. Dat voorkomt conflicten en leidt tot rust in de groep.

3.4 Meerdere spelruimtes

De pedagogisch medewerker kan dus meer individuele aandacht hebben voor de kinderen i.p.v. het handhaven van de orde. Dat geldt voor aparte speelhoeken, maar ook voor aparte spelruimtes. Wij streven ernaar om aparte ruimtes binnen de kinderopvang te creëren waar de pedagogisch medewerker met een klein groepje kinderen naar toe kan gaan. Te denken valt aan een ruimte voor actief spel, een atelier of een muziekrimte. Kinderen kunnen keuzes maken waar en waarmee zij op dat moment willen spelen en reageren daar neutraal (zonder oordeel) op. Bijkomend voordeel is dat je als pedagogisch medewerker in deze kleinere groepen meer gelegenheid hebt een kind te volgen.

Verschillende ruimten en hoeken houden ook rekening met de verschillende ontwikkelingsfases bij kinderen. Een ruime speelgang is er voor grof motorische activiteiten (loopauto's, fietsjes, tafeltennistafel, tafelfuotbalspel e.d., ook de buitenruimte is geschikt voor grof motorische activiteiten), een hoek voor creatieve activiteiten, in de speelhoeken wordt de fantasie geprikkeld. In aparte hoeken of ruimtes kan speelgoed of materiaal waarmee iets gemaakt is blijven staan of liggen. Een kind kan daar de volgende keer weer mee verder spelen. Dat toont het respectvol omgaan met een kind en datgene wat het heeft gemaakt.

3.5 Inrichting van spelruimtes

Als we uitgaan van het kind bij de inrichting van ruimtes waarin zij spelen komen we soms tot even verrassende als vanzelfsprekende keuzes. Wanneer wij zelf door de knieën zakken, is de hoogte van de poster niet meer zo logisch. Ook het op 'kindhoogte' zetten van spelmateriaal geeft kinderen de gelegenheid om zelf keuzes te maken. Uit ervaring blijkt dat kinderen deze wijzigingen heel leuk vinden en goed aankunnen.

Wat willen we terug laten komen in de ruimte als we inrichten vanuit de visie: voldoende daglicht; uitnodigende, warme sfeer; veiligheid. We gebruiken zo veel mogelijk natuurlijke materialen en tinten. Kleuren worden bepaald door het speelgoed en door de kinderen zelf!!! Veel kinderen zijn gevoelig voor te veel prikkels! Ook het ophangen van werkjes dwars door de groepsruimte kan zorgen voor onrust. Beter is een vast gedeelte op een wand te gebruiken als tentoonstellingsruimte voor werkjes.

3.6 Sociale competentie

Hieronder geven wij inzicht hoe wij handelen m.b.t. de ontwikkeling van de sociale competentie. De handelingsaspecten die hieronder benoemd worden zijn toegelicht in dit hoofdstuk of komen naar voren in de voorgaande hoofdstukken of het volgende hoofdstuk.

De beroepskracht ondersteunt de kinderen in de interactie tussen kinderen onderling. Dit doen wij door:

- het werken met vaste groepen geven we kinderen de kans hun leeftijdsgenootjes goed te leren kennen. Vanaf het tweede jaar kunnen kinderen een duidelijke voorkeur voor een of twee groepsleden ontwikkelen. Het gevoel van verbondenheid kan sociale verantwoordelijkheid ontwikkelen. Kinderen die al jong veel negatieve ervaringen opdoen in de omgang met andere kinderen kunnen hierdoor beschadigd worden. In het hoofdstuk Emotionele veiligheid staat al beschreven hoe de pedagogisch medewerker in kan gaan op ongewenst gedrag bij de interactie tussen kinderen onderling.
- We geven kinderen de ruimte om contact te maken met elkaar en stimuleren samenspelen. "Wil je met in de bouwhoek of.....?".
- We geven de kinderen de ruimte om elkaars gedrag te herkennen en grijpen niet te snel in bij kleine aanvaringen.
- We storen zo min mogelijk in samenspel.
- We geven woorden aan wat kinderen zien, meemaken en voelen.

De beroepskracht ondersteunt de kinderen in het voorkomen en oplossen van conflicten. Dit doen wij door:

- We grijpen niet te snel in bij kleine aanvaringen maar wel bij conflicten waarbij kinderen hulp nodig hebben. We doen dit op de wijze die beschreven staat in het hoofdstuk emotionele veiligheid.

De kinderen maken deel uit van het groepsgebeuren. Dit doen wij door:

- De kinderen behoren bij een vaste stamgroep. Bij de activiteiten (ook eten, etc.) splitsen we om meer persoonlijke aandacht te kunnen geven (meerdere activiteiten met een kleinere groep of twee groepen met eten). Het kind kiest de activiteit of het groepje. Door de vaste leeftijdsgenootjes en vaste pedagogische medewerkers leert een kind de totale groep kennen.

Eigen maken van waarden en normen

4.1 Inleiding

Om goed te functioneren in de samenleving waarvan zij deel uitmaken, moeten kinderen zich de waarden en normen, ofwel de “cultuur” van die samenleving eigen maken. Ouders leren kinderen niet alleen de gedragsregels die binnen het gezin gelden maar ook de waarden en normen die zij van belang achten voor het functioneren van hun kind buiten het gezin. De kinderopvang kan zorgen voor een nog breder kader.

Kinderen leren in de kinderopvang ook “de regels van het huis”. Daarnaast komen zij in aanraking met meer algemene waarden en normen doordat zij in aanraking komen met andere kinderen en volwassenen. Het is van belang dat de socialisatie in de kinderopvang adequaat geschiedt, maar ook dat de socialisering in de kinderopvang is afgestemd op die van het gezin.

Het contact met de ouders is dus van groot belang. Het bespreken van elkaars waarden en normen (thuis en kinderopvang) zorgt ervoor dat het kind oog krijgt van anders, mogen en moeten in de verschillende situaties.

4.2 Intake en de dagelijkse mondelinge communicatie

Gedurende de intake of plaatsingsgesprek komen de wederzijdse waarden en normen aan bod. Ouders kunnen aangeven welke zaken zij van belang vinden en de pedagogische medewerkers vertellen over de waarden en normen van de opvang. Daarnaast is er de communicatie bij het brengen en halen* (zie ook het hoofdstuk Dagelijks werkplan en het Protocol Wennen en doorstromen).

* Bij de BSO is er één contactmoment per dag omdat de kinderen niet door de ouders gebracht worden. Het contactmoment met de ouders aan het einde van de dag is een belangrijk moment. Het is voor ouders van belang aan het eind van de dag terug te horen hoe de dag voor hun kind is geweest: Hoe heeft het kind het gehad?, Zijn er leuke voorvallen geweest?, Heeft het kind zich bezeerd?, enz. en hoe is hier mee omgegaan. Hierbij worden elkaars waarden en normen weer gecheckt en besproken.

Vaak treft de ouder bij de dagopvang aan het eind van de dag een andere pedagogisch medewerker dan ‘s ochtends toen het kind werd gebracht. Pedagogische medewerkers moeten onderling dus goed communiceren om de overdracht van informatie over een kind goed te laten verlopen. Vooral bij de jongste kinderen is dit heel belangrijk. De grotere kinderen kunnen zelf vertellen hoe de dag is geweest. Maar ook hier is het noodzakelijk dat pedagogische medewerkers elkaar goed informeren.

Bij het ophalen van de kinderen is er niet altijd voldoende tijd om uitgebreid te praten. Wij bieden ouders de gelegenheid om op een ander tijdstip een individueel gesprek over hun kind te hebben. Ook kan er vanuit de pedagogisch medewerker behoefte zijn de ouder(s) te spreken over hun kind. Soms gaan ouders daar, om uiteenlopende redenen, niet altijd of niet direct op in. Het is goed voor zowel pedagogisch medewerker als ouder (en uiteindelijk voor het kind) met elkaar in gesprek te blijven over een kind, om het kind te blijven volgen.

Een belangrijk aspect is de manier waarop de pedagogisch medewerker zowel de ouders als de kinderen benadert, respect voor elkaars waarden en normen, voor elkaars “zijn” is belangrijk. Een kind voelt zich welkom als het samen met zijn ouders enthousiast wordt ontvangen, terwijl de ouder voelt dat het kind in goede handen is en warme aandacht krijgt. Een kind enthousiast verwelkomen wil zeggen dat je laat blijken dat je het leuk vindt dat het kind er is. Leg enthousiasme en belangstelling voor het contact naar ouders en kinderen. “Het is goed gegaan,

goed gegeten en gedronken”, is op zich belangrijke informatie voor ouders, maar kan vooraf worden gegaan door “Hij heeft vandaag veel plezier gehad met ...”. Een kind is zo bijzonder dat er altijd wat bijzonders te melden valt!

Hierboven is al aangegeven dat ouders op verschillende manieren communiceren over hun kind, soms spelen ook verschillende waarden en normen een rol. Juist omdat het over hun kind gaat kan de boodschap nadrukkelijk, stellend, emotioneel of veroordelend overkomen. Van een pedagogisch medewerker mag verwacht worden dat zij hier professioneel mee omgaat. Tijdens de interne trainingen wordt aandacht besteed aan verschillende manieren van communiceren.

Hier kunnen in ieder geval een aantal handreikingen worden gegeven:

- Blijf uit de emotie wanneer je in gesprek bent met ouders,
- Zoek antwoorden bij jezelf,
- Blijf uit de aanval-verdediging sfeer,
- Vermijdt het be- of veroordelen,
- Vertrouw op je eigen deskundigheid.

Pedagogische medewerkers hebben oog voor de omgangsvormen/aspecten van andere culturen, respecteren dit en maken het bespreekbaar.

4.3 Waarden en normen van de opvang

De belangrijkste waarden en normen van de Kinderopvang zijn in dit beleid al eerder aan bod geweest. Voor de samenvatting hiervan verwijzen we naar de visie en de RRIN. Dit zijn de belangrijkste waarden en normen die doorgevoerd worden in alle handelingen. Deze handelingen zijn verwoord in de laatste paragraaf van de hoofdstukken 2,3 en 4.

4.4 Eigen maken van waarden en normen

Hieronder geven wij inzicht hoe wij handelen m.b.t. het eigen maken van waarden en normen. De handelingsaspecten die hieronder benoemd worden zijn toegelicht in dit hoofdstuk of komen naar voren in de voorgaande hoofdstukken.

De kinderopvang en de groepssetting bieden een aanvulling op de socialisatie in het gezin. Kinderen komen in aanraking met andere aspecten van de cultuur en diversiteit van de samenleving. Ook komen kinderen in aanraking met de afspraken, regels en omgangsvormen van de opvang.

Afspraken, regels en omgangsvormen zijn aanwezig, duidelijk en worden aan kinderen uitgelegd. Dit doen wij door:

- De ouders ontvangen bij de intake informatie, de pedagogische werkwijze en de benaderwijze naar kinderen toe wordt dan tevens besproken. Pedagogische medewerkers handelen conform het pedagogisch beleid en protocollen. De omgangsregels worden stapsgewijs aan kinderen uitgelegd. Dit begint al bij het wennen (jas op de kapstok, spullen in het mandje, je mag gaan spelen, waar wil je mee spelen). Tijdens het verblijf op de groep worden de afspraken en andere omgangsvormen uitgelegd en herhaald. “Wil je eten?”, “Kom je aan tafel?” “Nog even blijven zitten want.....”, “We gaan nu.....”.

- Door het herhaaldelijk verwoorden van de regels en omgangsvormen wordt het duidelijk voor kinderen. Door te luisteren naar kinderen waarom zij dingen doen wordt het mogelijk hen te corrigeren of hen de ruimte te geven voor hun weg.

Beroepskrachten geven zelf in hun spreken en handelen het goede voorbeeld. Dit doen wij door:

- Zie hiervoor ook het hoofdstuk Emotionele veiligheid. De beroepskrachten geven het voorbeeld door hun houding en toon. Ook houden zij zich aan de regels (niet schreeuwen op de groep, kinderen persoonlijk benaderen, aangeven als je nu even geen tijd hebt maar dat je er snel op terug komt, etc.).

Dagelijks werkplan*

5.1 Dagelijkse structuur

Bij de dagelijkse opvang werken we kindvolgend. Dit betekent dat we geen strak dagritme hebben. Aangezien kinderen vanuit hun behoefte aan emotionele veiligheid wel behoefte hebben aan bepaalde structuren hebben we wel een globale dagindeling. Hier kan dus van afgeweken worden als de omstandigheden hiertoe uitnodigen. Aangezien de volgorde van het dagritme belangrijker is dan de tijd (door een activiteit of doordat de kinderen lekker spelen kan het zijn dat er later gegeten of geslapen wordt) geven wij geen exacte tijdsbepalingen. Daarnaast geldt dat we individuele behoefte boven het dagritme stellen. Als een kind bijvoorbeeld te moe is om mee te doen met een activiteit of om te eten kan het zijn dat dit kindje eerst gaat slapen of bij de BSO dat het kind een plek krijgt om uit te rusten.

5.2 Werkverdeling vooraf aan de komst van de kinderen

Voorafgaande aan de komst van de kinderen hebben de pedagogische medewerkers die samen werken op die dag afspraken gemaakt betreffende:

Breng- en haalmomenten van de ouders en kinderen*

Tijdens een haal- en brengmoment hebben we bewuste aandacht voor ouders en kinderen. De ouder wil graag even vertellen of horen hoe het thuis of op het dagverblijf is geweest. Het kind verdient tevens de aandacht en wil mogelijk al gaan spelen met de kinderen die er al zijn. Het is daarom handig om als pedagogische medewerkers een werkverdeling te hebben voor die dag. Wie besteedt er aandacht aan de overdracht met de ouders en wie richt zich op de kinderen die er al zijn en geeft er aandacht aan het kind dat bijvoorbeeld mee wil spelen? Zetten we iets klaar als ontvangst activiteit? (Puzzels op de ene tafel en iets anders op de andere tafel, iets wat de kinderen die komen leuk vinden).

Een goed welkom is een belangrijk aspect voor het veilig voelen van kind en ouder. Het aanbieden van koffie/thee aan de ouders bij het brengen en halen is een manier om een welkomsfeer uit te stralen.

* Met uitzondering van de vakantieopvang is er bij de BSO geen contact met de ouders bij de start van de opvang. Hier gaat het dus om de afspraak over de overdracht aan het einde van de dag. Hoe wordt er aan het einde van de dag aandacht besteed aan de ouders, wie doet dit, hoe is het georganiseerd?

Kinderen en activiteiten

Bij de BSO geldt het bovenstaande maar er komt nog iets extra's bij. Omdat BSO vrije tijd is willen we graag dat de kinderen meebeslissen over de invulling van hun vrije tijd. Dit kan door bijvoorbeeld 1 x per maand te inventariseren welke activiteiten zij zouden willen doen. Ook het meewerken aan de invulling van een vakantieprogramma hoort bij de kinderparticipatie zoals wij het vorm willen geven.

Informatie (in de gang, entreeruimte)

Aan de wand van de groepsruimte in de gang is bijvoorbeeld een schoolbord bevestigd. Dit bord is bedoeld voor mededelingen aan de ouders. Hierop staat 's morgens o.a.: welke pedagogische medewerkers aanwezig zijn die dag (eventueel ook stagiaire die er die dag is, etc.), of er die dag bijzondere plannen zijn, vragen aan ouders (bijvoorbeeld inleveren tevredenheidsonderzoek, vakantie rooster, etc.). 's Middags wordt het bord bijgewerkt. Ouders die hun kind komen halen kunnen dan bijvoorbeeld zien dat er een bepaalde activiteit heeft plaatsgevonden. Voordat de dag begint wordt afgesproken welke pedagogisch medewerker die dag het bord schrijft.

5.4 Dagprogramma BSO Bijls Buiten

De pedagogisch medewerkers halen de kinderen persoonlijk op van school en maken bewust contact met kind, wanneer noodzakelijk wordt er ook met de leerkracht contact gezocht voor de overdracht van specifieke informatie. De kinderen worden vervoerd per bus, auto, bakfiets of eigen fiets. Onderweg is er veel ruimte voor interactie tussen de pedagogisch medewerkers en de kinderen. Aangekomen bij de BSO wordt het kind ontvangen en bewust gezien door de pedagogisch medewerker op locatie. De kinderen moeten hun verhaal kwijt kunnen. Er wordt tijd gemaakt voor drinken en er wordt fruit en groente gegeten alvorens de kinderen hun keuzes maken in wat zij gaan doen die middag. Later in de middag wordt er een koekje aangeboden. Drinken(water) is er altijd in de woonkeuken, kinderen kunnen hier gebruik van maken wanneer zij daar behoefte aan hebben. Ouders kunnen hun kind weer ophalen vanaf 17.00 uur tot 18.30. De BSO sluit om 18.45 haar deuren.

Vakantie opvang

BSO Bijls Buiten biedt vakantie opvang in alle vakanties met uitzondering van de laatste 2 weken van de zomervakantie en 1 week tussen kerst en oud en nieuw.

Tijdens de vakantie opvang worden er speciale activiteiten aangeboden, we streven er naar om de activiteiten zo veel mogelijk in de natuurlijke omgeving aan te bieden. Kinderen maken zelf de keus om deel te nemen aan de activiteiten. Bij BSO Bijls Buiten wordt er uit gegaan van de vrije tijdsbesteding van het kind, het kind staat centraal en mag deelnemen aan de activiteiten, moet dat niet. Er zijn voldoende medewerkers aanwezig zodat ieder kind kan doen wat hij/zij fijn vindt.

De vakantie opvang is van 8.30 tot 18.30 uur. Ouders hebben de mogelijkheid hun kind te brengen van 8.30 tot 10.00 uur en weer op te halen vanaf 16.00 tot 18.30 uur, dit in verband met de activiteiten die een groot deel van de dag in beslag kunnen nemen of als er buiten de BSO een uitstapje gemaakt wordt naar bijvoorbeeld het bos, klimduin of recreatiegebied.

Activiteiten

Kinderen worden betrokken in het aanbod van activiteiten. De ideeën worden met regelmaat geïnventariseerd. Vanuit de wensen van de kinderen worden er activiteiten georganiseerd. Er zijn altijd meerdere activiteiten per dag zodat kinderen kunnen kiezen. Als kinderen geen zin hebben om met een georganiseerde activiteit mee te doen kunnen zij hun vrije tijd zelf indelen. Dit betekent dat de ruimte voor de BSO ook zo ingericht is dat er verschillende mogelijkheden zijn (speelkamers verschillend ingerichte hoeken, woonkeuken met kookmogelijkheden, hooiberg, buitenruimte met verscheidene speelhoeken, voetbalveld, hockeyveld, dierenweide, weilanden, etc.) Kinderen kunnen zich vrij in/naar de diverse ruimten bewegen. Er zijn vaste plekken voor activiteiten en er zijn plaatsen waar een kind zich kan terugtrekken.

Ook bij de voorbereiding van de vakantieprogramma's worden de kinderen betrokken.

Kinderen bepalen dus zelf hun bezigheden. Elk kind heeft daarbij een eigen persoonlijkheid en interesse. De pedagogisch medewerker zorgt voor de randvoorwaarden. Vanuit de activiteitenkeuze en afspraken daarover met de kinderen zorgt de pedagogisch medewerker dat de benodigde materialen er zijn en dat de kinderen weten hoe ze dit kunnen gebruiken. De pedagogisch medewerker loopt rond in de verschillende ruimtes, kijkt toe en laat kinderen zoveel mogelijk zelfstandig hun activiteiten ontplooiën. Bemoeienis werkt zelfs vaak versturend. De pedagogisch medewerker zorgt de emotionele veiligheid van de kinderen en voor het bewaken van een goede sfeer.

Het buiten zijn is iets wat we de kinderen graag willen bieden. Met name omdat zij overdag al op school zitten en er vaak behoefte is aan buitenlucht en beweging (ook in het kader van

overgewicht bij kinderen). Dit betekent dat we zorg besteden aan de buitenruimte zodat deze aantrekkelijk (en dus vaak avontuurlijk) is. De hooiberg zorgt ook bij regenachtig weer voor een uitdagende buitenruimte. Ook voor de oudere BSO-ers is er voldoende uitdaging (basketbal, tafeltennistafel buiten, voetbaldoeltjes, tennis, kabelbaan, hockey, trampoline) of werken met hout (hutten bouwen), techniek (slopen, fietsen repareren), dieren verzorgen of bezig zijn in de moestuin.

Ophalen

De kinderen worden op verschillende tijden opgehaald. Er wordt bewust afscheid genomen van het kind en aan de ouders wordt verteld hoe de dag verlopen is. De oudere kinderen mogen volgens afspraak zelfstandig naar huis fietsen op een afgesproken tijd of na bericht van de ouders.

5.5 Agrarische elementen

In het dagprogramma uit dit hoofdstuk zitten agrarische elementen. Sommige van de dagverblijven die met het Casa4 pedagogisch beleid werken zijn namelijk gehuisvest op een boerderij. De combinatie van kinderopvang en een agrarisch bedrijf (melkveebedrijf, akkerbouw, tuinderij, etc.) kan een meerwaarde bieden in het pedagogisch klimaat. Er zijn immers meer mogelijkheden met betrekking tot (buiten)ruimte, en/of dier en natuur dan in de reguliere kinderopvang.

De aanwezige ruimte en/of dieren en natuur bij de agrarische kinderopvang kunnen kansen geven aan kinderen om ontdekkingen te doen die in een regulier dagverblijf niet op deze wijze kunnen worden aangeboden. Binnen de agrarische kinderopvang dienen de pedagogische medewerkers dus bewust om te gaan met een aanbod op (buiten)ruimte, dieren en natuur zodat er gelegenheden voor kinderen voor het opdoen van ontdekkingen worden geschapen.

Het gebruik maken van de (buiten)ruimte, het omgaan met/ zorgen van dieren en/of natuur wordt daarom opgenomen als regelmatige activiteiten. Dit zijn activiteiten zoals:

- Zorgen voor dieren,
- Helpen in de moestuin,
- Bekijken van (seizoensgebonden) activiteiten van het agrarische bedrijf,
- Bereiden en eten van eigen producten,
- Het dagelijks aanbieden van buitenactiviteiten.

Hierbij gelden natuurlijk de consequenties uit onze pedagogische pijlers, zoals beschreven in dit pedagogisch beleid, o.a.;

- Veilige gehechtheid (warme betrokkenheid en aandachtige omgang tussen pedagogisch medewerker en kind, het kind voelt zich veilig in contact).
- Volgend begeleiden (kinderen in de gelegenheid stellen zich in hun eigen tempo te ontwikkelen, pedagogische medewerkers bieden ervaringen aan die passen en verrijken, de activiteit mag nooit een *doel op zich* zijn, het gaat om de belevingswereld en de ontwikkeling van het individuele kind).
- Daadwerkelijk contact (leren kijken naar kinderen, prettige conversatietoon, aangeven dat je een kind begrijpt).
- Accepteer de eigenheid van het kind in ritme.
- Vertrouw op wat het kind aangeeft graag te willen ook m.b.t. korter/langer slapen, minder/meer eten, veel/weinig drinken.
- Reageer geduldig.
- Laat kinderen je nabijheid voelen.
- Elk kind heeft gevoelens en ervaringen die niet te scheiden zijn van hun achtergrond.

- Elk kind heeft *nu* bepaalde gevoelens.
- Het gaat om *dit* kind.
- Het gaat erom aan te sluiten bij de dag van vandaag en het moment van nu.

De consequenties uit pedagogisch beleid betekenen dat er bij het aanbieden van alle activiteiten (dus ook op het gebied van (buiten)ruimte, dier en natuur) niet uitgegaan kan worden van de positie van de pedagogisch medewerker of van een regel zoals bijvoorbeeld “iedere dag met zijn allen naar buiten” of “nu met z’n allen koken” of “nu een uitstapje naar de sloot met alle kinderen”.

Hiermee zou voorbij gegaan worden aan het individuele kind. Ligt bij dat ene kind de belangstelling wel bij het dier, was het niet net met een andere ontdekking bezig? Heeft het andere kind niet de behoefte om binnen te blijven in verband met behoefte aan veiligheid en is het buitenterrein voor dat moment niet te bedreigend?

Wanneer er dus een activiteit gepland wordt, zal dit regelmatig met een groepje kinderen zijn die dat graag willen met een pedagogisch medewerker (indien nodig met stagiaire of vrijwilliger of iemand van de boerderij), er is meestal gelegenheid voor kinderen om bij de andere pedagogisch medewerker te blijven.

Het veilig individueel of met een kleine groep naar buiten gaan dient meegenomen in de inrichting van de (buiten)ruimte.

- Omgeving

Als er gekozen wordt voor het dagelijks verzorgen van een dier/moestuin (omdat we vinden dat dit past binnen de agrarische cultuur) dan zorgen we ervoor dat het dier/ de moestuin zo dichtbij gesitueerd is (bijvoorbeeld kleinvee/moestuin aangrenzend aan buitenspeelplaats) zodat de dagelijkse verzorging weinig tijd in beslag **hoeft** te nemen en dat er mogelijk zicht is vanuit de binnenruimte. Op die manier kan het tijdsbestek dat een pedagogisch medewerker met een groepje kinderen achterblijft verkort worden of kan de zelfstandigheid van kinderen gestimuleerd worden doordat zij een activiteit (dieren voeren) mogelijk op een gegeven moment met toezicht op (kleine) afstand kunnen doen.

- Activiteiten geënt op beleavingswereld

Door de kinderen goed in beeld te houden (zie o.a. kind-volgsysteem) kunnen we vooraf al inschatten welke kinderen geïnteresseerd zouden kunnen zijn in een activiteit. Vooraf is dus al in te schatten hoeveel kinderen er mee zouden willen doen en hoe de taakverdeling tussen pedagogische medewerkers zou kunnen zijn.

Deze elementen zijn van belang bij het dagelijks werken bij de agrarische (en reguliere) opvang.

6. Bijlage Locatie Kenmerken van BSO Bijls Buiten

Inrichting van de binnenruimte

Voor de binnenruimte is er zoveel mogelijk gebruik gemaakt van natuurtinten en natuurlijke materialen, dit om de verbinding te leggen met buiten, de natuurlijke omgeving. Binnen is een

huiselijke sfeer gecreëerd, om een thuissituatie te benaderen.

In de keuken kunnen de kinderen rustige activiteiten doen en wanneer zij daar behoefte aan hebben is er altijd een pedagogisch medewerker aanwezig om hen te ondersteunen of op weg te helpen.

De keuken wordt ook incidenteel omgebouwd tot activiteitenruimte voor de opvoering van een toneelstukje of om te dansen.

Kinderen kunnen altijd zelf de keus maken om naar buiten te gaan, de deur is altijd open.

Door binnen en buitenruimtes aan elkaar te koppelen ontstaat er ruimtelijkheid en overzicht. Er wordt gebruik gemaakt van een grote overkapping(hooiberg) zodat het ook met regenachtig weer goed mogelijk is om buiten te spelen.

Inrichting van de buitenruimte

De buitenruimte bestaat uit 2 verschillende gebieden : ten eerste de afgesloten ruimte met daarin de hooiberg en daar rondom de afgebakende buitenruimte, en ten tweede daaromheen de weilanden, boomgaard, sloten, lindelaan, hakhoutbossen, poel, vijver en de grote moestuin. Binnen de afgesloten buitenruimte bevinden zich de o.a. de tunnel met berg, de zandhoop, de trampoline, de wilgentenenhut, het voetbalveld, de dierenweide, de grot, de kabelbaan, de glijbaan, de waterloop en het speelplein. Er is meer dan voldoende ruimte om elke vorm van spel te spelen, zowel met een grote groep als met meerdere groepjes naast elkaar. Er zijn verschillende ondergronden en voldoende mogelijkheden om beschutting te vinden bij slecht weer of bij behoefte aan een afgeschermd plek. Er is speelmateriaal waarvan het gebruik vanzelfsprekend is zoals skelters, hockeysticks en ballen maar ook materiaal dat de fantasie prikkelt en voor vele gebruiksfuncties geschikt is zoals zand, hooi, touwen, hout, takken en stenen. Bovendien zijn er op meerdere plekken picknicktafels en banken zodat er ook buiten gegeten kan worden en creatieve activiteiten kunnen worden gedaan.

Tijdens het buitenspelen prikkelen de pedagogisch medewerkers de kinderen meer van de natuur te ontdekken en te gebruiken tijdens hun spel door actief deel te nemen aan het buitenspel. Naast de waarde die het heeft om kinderen met de natuur vertrouwd te maken heeft dit nog een functie: de motoriek, de sociaal-emotionele, de zintuiglijke en de cognitieve ontwikkeling bij de kinderen worden door doelgerichte spelinteracties in de natuur gestimuleerd.

Het uitgangspunt hierbij is dat de kinderen zich vrij kunnen bewegen tussen de binnen- en buitenruimte van de kinderopvang.

De locatie en doelgroep kinderen

BSO Bijls Buiten is er voor kinderen in de leeftijd van 4 tot 13 jaar. BSO Bijls Buiten heeft 1 stamgroep met 20 kinderen in de leeftijd van 4 tot 13 jaar. BSO Bijls Buiten ligt in het buitengebied van Bergen in de provincie Noord Holland. Een unieke overzichtelijke locatie met veel ruimte, midden in de natuur, in de nabijheid van het strand, de zee, de duinen en het bos met alle ingrediënten om naar hartenlust te spelen en te ontdekken.

Het gebouw waar de BSO gehuisvest is, ademt een warme huiselijke sfeer. Kinderen maken eigen keuzes in wat zij willen doen. De visie van BSO Bijls Buiten is dat kinderen, wanneer zij bij de BSO zijn zelf invulling geven aan hun vrije tijdsbesteding, rekening houdend met de afspraken die zijn aangegeven in de huisregels en die de kinderen te horen krijgen bij de start van de opvang.

Kinderen met behoefte aan “extra aandacht” wegens lichamelijke en of verstandelijke beperking kunnen ook komen spelen bij de BSO. Voor deze vorm van opvang wordt met de ouders een begeleidingsplan opgesteld en geldt een aangepast tarief.

BSO Bijls Buiten is 40 schoolweken en 9 vakantieweken geopend.

De contactmomenten met ouders en kinderen

Wanneer ouders graag een plekje voor hun kind bij de BSO Bijls Buiten willen, maken zij een afspraak voor een rondleiding, bij voorkeur zonder hun kinderen, dit om teleurstelling bij de kinderen te voorkomen wanneer blijkt dat er geen plaats is wegens een maximale bezetting van de groep. Deze rondleiding wordt verzorgd door Niels of Karin buiten de BSO tijd, zodat er aandacht en tijd is voor de ouders en zij vragen kunnen stellen zoveel zij maar willen. De rondleiding neemt ongeveer 1,5 uur in beslag. Tijdens de rondleiding worden ouders vrijblijvend geïnformeerd over de werkwijze van BSO Bijls Buiten.

Wanneer de ouders besluiten om hun kind te plaatsen bij BSO Bijls Buiten wordt het kind geplaatst op de wachtlijst. De minimale leeftijd om op de wachtlijst geplaatst te worden is 3 jaar. De ouders worden gemaild op het moment dat hun kind geplaatst kan worden bij de BSO, afgesproken wordt dan wanneer de startdatum zal zijn. De ouders komen voor het plaatsingsgesprek met hun kind tijdens de opvanguren, het kind gaat lekker meespelen tijdens het plaatsingsgesprek, dit is het wenmoment voor het kind. Het inschrijvingsformulier en plaatsingsformulier worden vooraf aan de startdatum afgegeven bij de BSO. Vanaf de startdatum zal BSO Bijls Buiten het kind van school ophalen en kan het kind zijn/haar vrije tijd besteden naar eigen keuze bij de BSO.

Tijdens de overdrachtsmomenten wordt er van de ouders verwacht dat zij daar minimaal 10 minuten de tijd voor nemen. Dit geeft ruimte aan de kinderen om hun spel of activiteit af te ronden alvorens zij mee naar huis gaan. Voor de medewerkers van de BSO biedt dat ruimte en tijd om een volledige overdracht te doen van de tijd op de BSO van de kinderen. BSO Bijls Buiten vraagt van ouders een proactieve houding in de communicatie over het welbevinden van hun kind. Er zijn korte lijnen waardoor er bewust contact ontstaat tussen ouders en medewerkers. Bij BSO Bijls Buiten wordt er gewerkt met vaste gezichten op de groep.

De jaarlijkse observaties worden per mail verzonden aan de ouders, al vanaf dag 1 wordt er open gecommuniceerd zodat ouders volledig op de hoogte zijn van de activiteiten en ontwikkelingen van hun kind.

Er vindt een zorggesprek plaats met de ouders waarvan de kinderen een opvallend gedrag en /of ontwikkeling laten zien, niet passend bij de ontwikkelingsfase/leeftijd van het kind. Hierbij ondersteunen wij de ouders in het zoeken naar passende hulpverlening wanneer dit aan de orde is.

Bij het einde van de opvang periode, wanneer kinderen afscheid nemen vanwege leeftijd of andere reden, wordt er een einde opvang gesprek gehouden. Het einde opvang gesprek dient voornamelijk als input voor de kinderopvang organisatie.

Natuurbeleving

Bij BSO Bijls Buiten is buitenspelen en natuurbeleving erg belangrijk. De buitenruimte en de omgang met dieren geeft het kind de mogelijkheid om ontdekkingen te doen en zichzelf te ontwikkelen. Buitenspelen doet een appèl op vele ontwikkelingsgebieden: motorisch, sociaal, emotioneel en sensorisch. Buiten zijn geeft innerlijke rust en nodigt uit tot spelen: heerlijk druk in de weer zijn of tot rust komen en zaken verwerken. Onze buitenruimte biedt voor elk wat wils. Buitenspelen is erg gezond en is iets dat kinderen van nature graag doen. Bij ons zijn hiervoor erg veel mogelijkheden en dit kan een goede aanvulling zijn op de mogelijkheden die het kind thuis (niet) heeft. In de omgang met de dieren komt het kind zichzelf tegen en leert het nieuwe strategieën en kan het zijn verzorgende kant ontdekken of ontwikkelen. Met de dieren en in de natuur doen de kinderen ervaringen op die ze op een andere plek niet kunnen krijgen. Ze beleven de seizoenen intens; ze voelen, ruiken, proeven en horen de natuur op een manier die ze nog niet kennen en ontwikkelen hiermee liefde en respect voor alles wat leeft.

Omgaan met dieren

Zorgen voor dieren en omgaan met dieren geeft voldoening en verhoogt de eigenwaarde. Het

draagt bij aan de ontwikkeling van sociale en emotionele competenties. Het doet een beroep op het verantwoordelijkheidsgevoel van kinderen en de dieren kunnen fungeren als veilig maatje en helpen bij verwerken en een plaats geven van zaken. In de omgang met dieren zien de pedagogisch medewerkers aanknopingspunten om kinderen te laten ervaren hoe hun gedrag van invloed is op een ander levend wezen. Ze kunnen wijzen op de afhankelijkheid van dieren en kennis laten nemen van verschillende strategieën in benadering. Zo kun je achter een dier aan rennen of lokken met voer om het te pakken te krijgen. Spelenderwijs leert het kind welke aanpak het beste bij het kind past en welke het meest effectief is. Kinderen die moeite hebben met de eisen die een groep aan hun stelt, zie je in de omgang met dieren tot rust komen. Ze kunnen daar zichzelf zijn en je ziet dat de dieren dit accepteren als het kind niet bedreigend over komt. Ze ervaren een plezierig moment van ontspanning, dat soms wel uren kan duren en nog langer merk je het effect van deze ontspanning. Het meemaken van een geboorte van bijvoorbeeld een lammetje roept vele vragen en emoties op en nodigt uit tot praten over nieuw leven en alles wat daar mee samen hangt (waar komt het vandaan, hoe snel kan het staan, hoe krijgt het eten in de moeder, wat eet/drinkt het vlak na de geboorte, etc.). Elke leeftijd heeft zijn eigen vragen en de dieren nodigen uit om op een natuurlijke wijze allerlei zaken aan de orde te laten komen. Op BSO Bijls Buiten zijn de volgende dieren aanwezig: pony's, geiten, schapen, lammeren, kippen, konijnen, hond en poes. Maar ook de vele insecten, amfibieën, slakken, wormen, vissen, vogels, etc. die er te vinden zijn, zijn een belangrijke toegevoegde waarde voor het ervaren van en zich bevinden in een natuurlijke, landelijke omgeving.

De wijze waarop onze beroepskracht worden ondersteund door andere volwassenen.

Iedere groep beschikt over beroepskrachten met een passende beroepskwalificatie volgens de meest recente CAO Kinderopvang. Wij maken wel gebruik van stagiaires. Bij inzet van een Pm'er in opleiding wordt er rekening gehouden met de opleidingsfase waarin hij/zij zich op dat moment bevindt, overeenkomstig de voorwaarden van de CAO Kinderopvang.

Stagiaires

Wanneer er stagiaires worden begeleid in de organisatie worden deze gekoppeld aan een "vaste stagebegeleider", de stagiaire wordt altijd boventallig ingezet.

Bij BSO Bijls Buiten wordt er op dit moment met 1 stagiaire gewerkt. Er is plaats voor niveau 3/4.

Gezien de kleinschaligheid van de BSO mogen de stagiaires bij gebleken capaciteiten alle taken van een pedagogisch medewerker doen. Er is voldoende begeleiding om dit verantwoord uit te voeren. Uiteraard zit hier een natuurlijke opbouw in. Voor de stagiaire is er een inwerkmap aanwezig met instructies.

De wijze waarop beroepskrachten worden ondersteunt wanneer zij alleen in het gebouw zijn conform de beroepskrachtratio (BKR).

Tijdens openingstijden is er altijd een achterwacht (andere volwassene) telefonisch bereikbaar en binnen 15 minuten aanwezig in geval van een calamiteit. Dit is meestal een van de ondernemers. Aangezien zij met hun volwassen kinderen en (schoon)moeder op hetzelfde erf wonen, is de achterwacht altijd dichtbij. Indien deze allen afwezig zijn, kunnen de ervaren vrijwilligers die binnen 5 minuten fietsen wonen, snel aanwezig zijn.

De wijze waarop voldaan wordt aan de BKR en hoe beroepskrachten ondersteunt worden in afwijking van de BKR.

Bij de BSO wordt er op **organisatie niveau** volgens onderstaande tijden maximaal een half uur per schooldag afgeweken van de BKR en in de studie- en of vakantiedagen wordt er maximaal 3 uur per dag afgeweken van de BKR.

Middagen

Het is tot nog toe niet voorgekomen dat er van de BKR wordt afgeweken. De pedagogisch medewerkers starten een kwartier voordat de scholen sluiten en werken samen een kwartier langer dan 18.30, het laatste moment van ophalen. De afwijking van de BKR zou kunnen gebeuren aan het einde van de middag van 18.00 uur tot 18.30 uur indien er een pedagogisch medewerker plots weg moet en er nog meer dan 10 kinderen zijn.

Vakantiedagen

Ook bij vakantiedagen is het nog niet voorgekomen dat er van de BKR is afgeweken. Mogelijk zou dit kunnen gebeuren als er op een dag heel veel kinderen vroeg in de morgen worden gebracht. We zijn open vanaf 08.30 en dan starten we soms met 1 beroepskracht. Maximaal 1,5 uur later start de tweede beroepskracht.

Aan het einde van de dag gaat 1 beroepskracht maximaal 1,5 uur eerder weg en zou het voor kunnen komen dat er van de BKR wordt afgeweken.

De wijze waarop beroepskrachten bijzonderheden signaleren in de ontwikkeling van kinderen of anderszins en ouders doorverwijzen naar passende instanties voor verder ondersteuning.

Als het gaat om bijzonderheden in het gedrag en of ontwikkeling van kinderen maken we gebruik van de Sociale Kaart. Hierop staan de organisaties vermeld met telefoonnummer en adres waar er mogelijk hulp gezocht kan worden.

De wijze waarop beroepskrachten in de dagopvang toegerust en ondersteunt worden voor taken als signaleren en doorverwijzen.

Pedagogisch medewerkers ontvangen werkbegeleiding en training ter bevordering van het bewust in contact zijn met de kinderen (pedagogische visie). Het leren herkennen van signalen ter bevordering van de interactie.

Regelmatig worden de kinderen besproken tijdens het groepsoverleg. Beroepskrachten bespreken met elkaar wat zij waarnemen bij de kinderen. Elke verandering komt zo ter sprake. Zij bespreken dit met elkaar en met de ondernemers en wanneer er meer actie nodig is dan volgt er een gesprek met de ouders/verzorgers.

De wijze waarop beroepskrachten worden toegerust en ondersteunt tijdens de uitstapjes met de kinderen.

Met name in de vakanties en soms op de "lange" middagen worden er met de kinderen uitstapjes gemaakt. We wandelen dan naar de nabijgelegen zorgboerderij om in de boerderijwinkel boodschappen te gaan doen, gaan met de bakfiets naar het bos of met de bus naar het strand om te wandelen en "juttten". Bij mooi weer gaan we varen met de boot, naar het recreatiepark of het bezoekerscentrum in het bos. Er zit altijd een natuurlijk element of activiteit in de uitstapjes. De kinderen worden veilig vervoerd en moeten zich houden aan de specifieke afspraken die bij het betreffende uitje horen, zoals zwemvesten aan in de boot.

Overige informatie

Overige belangrijke informatie voor ouders is te vinden op onze website www.bsobijlsbuiten.nl. Hier staan zaken als de wijze van inschrijving, betaling en opzegging, openingstijden, contactmomenten met ouders, afname van extra dagdelen en ruilen, voeding, wat ouders zelf meenemen, verjaardagen, ziekte of verhindering, vakanties, Ouderrecht, oudercommissie en klachtenprocedure, ook staat hierop vermeld waar ouders voor vragen terecht kunnen. Dit soort

zaken worden dan ook niet in ons pedagogisch beleid opgenomen.